

СТО СЕДЕМДЕСЕТ И ШЕСТО ЗАСЕДАНИЕ

София, понеделник, 8 юли 1991 г.

(Открито в 15 ч. и 20 м.)

Председателствувал: председателят Николай Тодоров

Секретар: Александър Стамболийски

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ (*звъни*): Господа, има кворум. Заседанието се открива.

Проектът за дневен ред е:

1. Обсъждане на проекта за Конституция.

Моля, които са съгласни с този дневен ред, да гласуват.

От 203 присъстващи - 202 са гласували за, 1 - против, няма въздържали се. Дневният ред се приема.

ДНЕВЕН РЕД:

1. Обсъждане на проекта за Конституция.

Има думата господин Гиньо Ганев, председател на Конституционната комисия.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, както беше уточнено по волята на Великото Народно събрание, Конституционната комисия в изминалите дни и часове работи по-нататък по предложенията, направени по надлежния ред, съобразно изискванията на Правилника за организацията и дейността на парламента във връзка с приемането на проекта за Конституцията. Днесние ще продължим по-нататък въз основа на предложенията, като се излагат и становищата на Конституционната комисия.

Повтарям отново, господин председател, това се отнася повече за парламентаристите - желателно би било в духа на това, което вече се гласува тук, по едно предложение да има възможност да се изкаже един народен представител за, може би един против, в изключителни случаи само - отделни ръководители и а парламентарни групи. Това не е ограничение на правото на говорене, но вече в тази фаза след толкова много анализи, публични дискусии, разисквания в отделни парламентарни групи - да се върви по-организирано напред.

Във връзка с това ще помоля да отворите конституционния проект на чл. 135.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ (*от място*): Искам думата по процедурно предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Нашият ред е установен и върви последователно, но нека да чуем това процедурно предложение.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми господа народни представители! Миналия четвъртък със започване на дебатите по третото четене на конституционния проект господин Гиньо Ганев, председател на Конституционната комисия, извършвайки процедурна грешка, положи на гласуване за допълване на чл. 3 текст, който представляваше отново споразумение между политически сили - Българската социалистическа партия, Български земеделски народен съюз, Съюз на демократичните сили и се различаваше от внесеното от мен и още 52 народни представители предложение.

Гласуването беше обявено за неперфектно, защото под него не стояха подписите на 40 народни представители. Събирането на нови 53 подписа в почивката по този текст, гласуван с квалифицирано мнозинство, се оказа също нарушение на Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание, защото срокът за подаване на предложенията беше изтекъл.

Оттогава до този момент всичките ми опити и настоявания пред Бюрото на Великото Народно събрание да се гласува законно внесеното предложение за нова алинея на чл. 3 се отклонява под предлог за запазване на парламентарния мир.

В същото време натискът от страна на Зелената партия, "Екогласност", изразяващи гледната точка на Съедиените американски щати по въпросите на човешките права...

ПЕТЪР СТАЙКОВ, ВЛАДИМИР СОТИРОВ и ГЕОРГИ АВРАМОВ (от място): Не е вярно! Да се извини! Аз съм агент на КГБ и се гордея с това!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Воденичаров, без нападки от различен характер спокойно изложете своята теза. Не свеждайте въпроса само до чл. 3, защото са останали няколко члена, които предстои да бъдат гласувани, а ние вървим последователно напред. Вие искате да изкарате, че тук неправилно се е процедирало. Все пак това стана с общо висшегласие и вървим по този ред.

ГЕОРГИ АВРАМОВ (от място): Като дойдем до този член тогава ще се изкажем. Ставаше дума за процедурно предложение. Това не е процедура.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: По процедурата е - предлагам да се започне с гласуване и дебати по допълнението на чл. 3.

ГЕОРГИ АВРАМОВ: Да се извини на Зелената партия!

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Извинявам се на високоуважаваните ми колеги. Настоявам да се ръководим единствено от правилника за създаване на новата Конституция и да започнем днешното заседание на Великото Народно събрание с дебати и гласуване на предложението за допълнение на чл. 3, касаещ съдбовен за българската нация и държава въпрос, а именно употребата

на официалния български език в държавните учреждения и публичните отношения, с които се осъществява политическият живот. Отправлям апел към всички българи в този парламент да дадат по съвест своя вот за или против, като по този начин оставят за поколенията своята чест или своя позор в основния закон на българската държава.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Искам да обясня: в случая няма никакво нарушение на процедурата и никой не отбягва поставянето на този въпрос. То е предвидено от Конституционната комисия.

Моля, да се следва приетият ред, който установихме с мнозинство при гласуването и днес ще се постави на разглеждане този въпрос. Това е предвидено.

Господин Ганев, имате думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Не продължете, а първо уточнете. Предложенията, които са направени с подписите на повече от 40 народни представители по решение на парламента се предоставят на Конституционната комисия. Това изрично е написано в текст. Във връзка с чл. 3 това, което каза господин Воденичаров, не е процедура, а е разказ върху една процедура.

Днес (подкрепям мисълта на председателя на парламента) Конституционната комисия се занимава с предложенията и във връзка с чл. 3 и когато тя продължи своя доклад и стигне до него, становището ще бъде изложено.

Не е възможно да се смята, че чл. 3 и исканията във връзка с него просто ще бъдат пренебрегнати. Може би господин Воденичаров искаше да изтъкне своето предпочитание по време и към този текст. Нека да бъде така търпелив и когато комисията повдигне този въпрос, той да се разисква с целия разум, който изисква позицията, която и той, а и други народни представители поддържат.

И така чл. 135. Във връзка с ал. 2 чета оригиналния текст: "Границите на общините се определят след допитване до населението." Има внесено предложение от група народни представители. Досега то е подкрепяно и от мен - да отпадне този текст. По-точно идеята на предложението е да не стои като задължително условие допитването до населението. В съображенията на групата народни представители, вносители на това предложение, стои схващането допитването до населението да не се смята и да не се преценява като референдум. Тогава, ако е референдум, всичко ще бъде решено с факта на референдума и никой няма да може да определя по-нататък нищо освен волята на този референдум. В Конституционната комисия този въпрос се разисква и днес и становището, което комисията излага, е, че всъщност става дума за едно допитване до населението, което няма характер на тази най-радикална форма на пряката демокрация, наречена референдум.

Става дума за едно допитване в широкия смисъл на понятието - едно обсъждане, един сондаж, една консултация с населението. Тогава ние ще бъдем изправени по разбирането на Конституционната комисия пред един, както правото казва, сложен фактически състав: най-напред допитване до хората като консултация, а след това вече - решение на общинския съвет, като се вземе предвид, но не задължително резултатът от това обсъждане.

Ако схващането е такова, господа, аз от името на групата оттеглям предложението, което сме направили, но ние трябва да търсим някъде такъв правен израз, който да не свързва допитването на населението с разбирането за референдум.

За жалост в сега съществуващия Закон за допитването до народа тези две - три форми на допитване са разграничени, но тук, сред обществеността, когато се каже "след допитване до населението" се запазва едно впечатление, че това допитване има задължителен характер.

Това е трудността прочее, която ни накара да повдигнем този въпрос. Конституционната комисия предлага текстът да се запази така, както е гласуван на второ четене, при тълкуването, което аз и направих пред вас на израза "допитване до населението".

Ако иска някой да се изкаже, моля да му дадете думата.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не виждам желаещи. Мисля, че е ясно. Следователно, няма нужда да се гласува.

Преминете нататък.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Преминаваме нататък. Член 135, ал. 3 глави: "Общината е юридическо лице."

Съображенията на групата народни представители, които споделям или споделях и аз, водеха до това да се иска тази ал. 3 да бъде заличена поради обстоятелството, че нормата няма конституционен характер. Тоест изрично да се подчертава, че общината има характеристиката на юридическа личност, е ненужно.

Комисията след разискването, което направи, предлага предложението, направено от групата народни представители, да не се приема не защото то е некоректно направено или няма своите основания, но защото общината е най-важната единица в административно-териториалното устройство и тя трябва да бъде схващана като едно организационно цяло. Силно стои проблемът, решен положително в Конституцията, че общината може да има собствено имущество, наречено даже общинско имущество, трябва да влиза в независими и по своя воля граждански отношения, да сключва сделки, да прави други правни действия във връзка със задоволяването на интересите на териториалната

общност. В този смисъл се смята, че ако алинеята остане в текста на Конституцията, това ще бъде по-ясно, по-разбираемо и по-необходимо за широкия граждански оборот отсега нататък. Групата, която направи своето искане, се чувствава подвластна на тези съображения, които излагам много подробно, и аз оттеглям, господин председател, от името на подписалите предложението, т.е. алинеята да остане.

Ако това е така, няма предмет за гласуване и трябва да вървим нататък.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не виждам желаещ да противоречи на вашата теза. Продължавайте нататък.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Моля ви, погледнете чл. 138, ал. 1. Наистина текстът е кратък, но го прочетете много внимателно: "Орган на изпълнителната власт в общината е кметът. Той се избира от населението или от общинския съвет за срок от 4 години."

Група народни представители, между които господин Теодор Гяуров, предлага по второто изречение двете възможности да се превърнат в една и тя да бъде: "Кметът се избира пряко от населението за срок от 4 години." Друга група народни представители, между които аз, господин Георги Мишев, Корнажев, Берон и т.н., предлагаме да отпадне първата алтернатива за пряк избор на кмета. Това беше нашето предложение, за да не се внесе според нашето разбиране едно ненужно усложняване при избора на кмета, който трябва да става единствено (пак казвам, по нашето разбиране към момента на подписването на това предложение) кметът трябва да бъде избран от общинските съветници.

Ето две предложения, господа, всяко от които стои на едно от двете различни разбираня. Общото, което ги свързва, е, че Конституцията трябва да приеме едно от двете.

Днес Конституционната комисия отново разгледа този проблем. Ще ви предам накратко нейното становище. Комисията не сподели изложените предложения, т.е. нито едното, нито другото и предлага към текста, такъв, какъвто е, на второто изречение на чл. 138, ал. 1 да се направи едно малко допълнение. Чета предложението на Конституционната комисия за това изречение в неговата пълнота: "Той (разбира се кметът) се избира от населението или от общинския съвет за срок от 4 години по ред, определен от закона."

Какви бяха кратките мотиви на самата Конституционна комисия? Множество аргументи в полза на едното или на другото решение бяха изложени. Сега комисията преценява, че най-важното е да не се изключва възможността за една по-гъвкава законодателна реакция в период, в който се извършва една твърде динамична промяна. Законодателството очевидно трябва да използва

един единен подход, още повече, че в условията на една унитарна държава това не би трябвало да означава, че едни кметове ще се избират пряко, а други - чрез представителни органи.

С други думи, конституционната норма, ако тя се запази такава, каквато е, стояща на два крака едновременно, просто препраща решението на този въпрос в бъдещия закон за местното самоуправление. Законът вече трябва непременно да направи избор между една от двете системи. С други думи, Конституционната комисия сама, както виждате, изправя напред един изключително труден проблем, прави с тази конституционна норма практически една законодателна делегация, задължителна за този парламент, който трябва да приеме закона за местното самоуправление или за местни избори.

Това са становищата, господин председател. Аз смятам, че трябва да се изкажат от името на вносителите на предложението по един оратор, ако няма оттегляне на тези предложения, по един, който да се противопостави, и след това ще се сложи предложението на Конституционната комисия на гласуване може би най-напред.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Теодор Гяуров.

ТЕОДОР ГЯУРОВ: Уважаеми дами и господа, 75 народни представители от различни парламентарни групи изразяваме нашата воля и волята на нашите избиратели за конституционна гаранция за пряк избор на кметове. Току-що господин Ганев каза, че се предлага една норма, която стои на два крака. Мисля, че може би се предлага една норма, която стои между два стола. И ако отиваме на такава норма, може би въобще не е необходимо да записваме нищо или да обясняваме, че кметът се избира така или така, а просто да кажем, че кметът се избира по ред, определен от закона.

Какви бяха нашите мотиви за предложението, което направихме? Аргументите, които чуваме на второ четене в полза на избора на кмет от общинския съвет, според нас не са убедителни. Твърдението, че съветът ще избере компетентно лице, а населението - не, означава недоверие от наша страна към гражданската и политическата зрелост на нацията и е обидно за българския народ. То съдържа непреодолимо логическо противоречие - избирателите могат да изберат пряко достойни общински съветници, но не могат да изберат достоен кмет.

Питам се, като разчитаме толкова на мъдростта на партиите и като не вярваме толкова в зрелостта на гражданите на тази държава, как им се доверихме пряко да избират държавен глава - президент? Беше поставен и въпросът за възможни неконтролируеми действия на кмета, за поставянето му над или наравно със съвета. Тази хипотеза очевидно е несъстоятелна в една правова

държава, където дейността на кмета ще се контролира от независим съд, от областен управител, а взаимоотношенията му със съвета ще се уредят със закона, който ще санкционира всяко превишаване на правата му.

И, господа, нека си кажем направо, зад запитата на идеята за представителен избор прозира един користен мотив за междупартийни сделки и утвърждаване на властта на партокрацията. Кмет, избран от хората, ще служи на хората; кмет, избран от партиите, представени в съвета, ще служи на тези партии. И тогава обикновеният гражданин пак ще пие една студена вода, както я пи толкова години досега.

Окуражени от резултатите при гласуването на този член на второ четене, а аз искам да ви припомня, че той беше приет едва със 184 гласа при 253 гласували, призоваваме ви да преосмислите позицията си и да се доверите на гражданската и политическата зрелост на този народ, с чието доверие всички ние сме тук.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Един против? Има думата Петър Стайков.

ПЕТЪР СТАЙКОВ: Уважаеми дами и господа, ще бъда съвсем кратък. Аз не бих искал тук въпросът за това, по какъв начин ще се избира кметът на общината да се идеологизира и от това да се търсят едни или други пропагандни дивиденди. То е напълно възможно, всички го можем, показали сме го, дайте да не се състезаваме.

Моите съображения са други - че в нашата неопределена политическа структура в период, където предстои все още избистрянето на политическите отношения, е възможна ситуация, при която да бъде блокирана дейността на изпълнителската власт в общините, при условие че, да речем, като общински съветници 60 на сто бъдат избрани от БСП, а за кмет бъде избран представител на СДС. Това е ситуация, при която е напълно възможно да се блокира изпълнителната власт, и именно поради това, а не от някакво недоверие към интелектуалните възможности на българския народ аз смятам, че е по-добре да се ориентираме към възприемането на пропорционалната система за избиране на кмет.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Владимир Сотиров.

ВЛАДИМИР СОТИРОВ: Когато отгук се поставя това искане, ние още отсега да решим дали кметът да се избира директно от неговите съграждани или от общинския съвет, това не отменя другата възможност - отново Народното събрание да решава този въпрос, но всеки път конкретно във връзка с всеки следващ избор.

Аз мисля, че това е по-разумно, отколкото ние веднъж завинаги да пред-

решаваме този въпрос. Моята лична склонност беше към директното избиране на кмета от неговите съграждани и с тези мисли аз се запътих към Народното събрание. Това е, изглежда, преобладаващото мнение в повечето малки населени места. Казвам малки, защото аз не мога да разговарям с цяла София, за да знам в София какво е мнението. Но сега започвам да усещам и един допълнителен разум в тази възможност, която се предлага в този текст - последния, който ни се прочете. И тя е, че би могла един ден някакви избори за местни органи за управление в някои населени места кметът да бъде избран директно, а в други - да бъде избран от общинския съвет. И границата между едното и другото избиране да бъде определена бройка от населението.

Недейте да отхвърляте само с едно махане тази възможност, нека я предоставим на следващото Народно събрание, защото има резон и в това: в едно малко село селяните много добре си познават хората и има основания те да си избират кмета директно. В един голям град би могло да се помисли те да бъдат избирани индиректно, т.е. чрез упълномощени вече избрани от населението лица. Затова аз лично бих гласувал за тази най-отворена към бъдещето формулировка законът да предвиди кога, как да става изборът на кмета.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Христов има думата.

ХРИСТО ХРИСТОВ: Уважаеми колеги, аз също мисля, че директното избиране на кметовете от населението не е оправдано по силата на няколко съображения.

Когато господин Гиньо Ганев отстояваше тезата дали общините да бъдат юридически лица, той каза даже: те ще имат свое имущество. Мен ми се струва, че свикнали с бюрократичната форма на взаимоотношението между област и община, когато областта взимаше голямата част от пълномощията на общините...

ГИНЬО ГАНЕВ (от място): И ги потискаше.

ХРИСТО ХРИСТОВ: ... потискаше, както ми подсказва господин Гиньо Ганев, ние все още не разбираме онова ново състояние, в което ще живеят общините, когато принципът на общинското самоуправление ще вземе връх над всичко. Когато те ще трябва да решават по своя воля и в съзвучие със своите интереси основните насоки на тази общинска политика, която ще следват. Те ще имат огромно по обем имущество, с което ще се разпореждат не така, както ще бъде изгодно за областта, а така, както ще бъде изгодно за общината. При това положение изключително важно е ръководният екип на тази община да работи като един добре подбран ансамбъл. Подбира го народът чрез избирането на съветниците. Избират го гласоподаватели. Следователно ние не трябва да създадем предпоставки между кмета и останалите избраници на народа

да се пораждаат противоречия. Ето това нещо би се създавало зад първоначалното добре видно демократично покривало, а фактически то крие потенциални опасности от колизии вътре в самите общини. Един избран директно от населението кмет винаги ще има самочувствието, че стои над останалите избраници в този съвет, в тази община.

Тук се налага да се съобразим с малко повече реализъм с тези дадености, за да не допуснем грешка.

По моя преценка, понеже съм взел думата и не обичам често да я взимам, аз си позволявам да кажа тук това, което не изказах при второто четене. То е, че ние сгрешихме, че не вложихме в Конституцията и фигурирането на околиците и сега проблемите, пред които бихме се изправили, безспорно биха били значително по-малко.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Михайлов има думата.

МИХАИЛ МИХАЙЛОВ: Уважаеми колеги, след като ние тръгваме към пълно осъществяване и налагане на демократичното развитие в нашата страна, всички знаем, че на общинското самоуправление се отдава голямо внимание като пряко участие на народа в демократичното управление на страната. Общинското самоуправление така, както го виждаше Александър Стамболийски, така, както го вижда БЗНС като цяло, е един момент на пряко участие на нашия народ в изграждането на държавата и участието на народа в ръководството на държавата по места.

Аз съм съгласен напълно, че един кмет, избран пряко от народа, обезателно трябва да има широки пълномощия. Но той ще има и широката и голяма отговорност, максимална разпоредителност и максимална отговорност. Но да си представим за момент, че един кмет, избран по волята на народа с едно голямо болшинство, ще работи в общината със съветници, които ще се противопоставят на същия този кмет, на неговата програма, която има за цел да реши някои конкретни задачи, които според него са съществени и без които той ще измени на предизборната си програма. Естествено това нещо ще внесе безпорядък и в общинското самоуправление ще се получи една конфронтация, която ще попречи за осъществяването на насъщните проблеми, които трябва да реши общината.

Ето защо, ако приемем прякото избиране на кмета, трябва да приемем едновременно със закона за общинското самоуправление и особени права на този кмет, за да може той да реализира себе си и да се покаже какво знае и какво може. Ако той се провали като кмет, естествено проваля се неговата линия, но в никакъв случай не бива да се допусне един кмет, избран с абсолютно болшинство, може да се каже, да бъде торпилиран и да бъде с вързани ръце. Аз под-

държам позицията да се избира пряко, да му се дадат големи пълномощия, но и в същото време той да поеме голямата отговорност. А съветниците при това положение в закона, който ние трябва да приемем за общинското самоуправление, в който да бъде регламентирана дейността на общинската власт, да бъдат с едно малко по-особено положение на решаващи проблемите, които да доведат до напълно нормално протичане на общинската власт на територията на общината. В противен случай ще се намерим в едно много неудобно положение и ще поставим общинската власт в неизяснена ситуация.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Гайтанджиев, имате думата.

СТЕФАН ГАЙТАНДЖИЕВ: Уважаеми колеги, няколко пъти съм защитавал и в комисията, и в тази зала, че най-разумният подход, най-политическият подход това е, когато кметът бъде избран от общинския съвет. Няма да повтарям аргументите си. Но мисля, че трябва да се намери една приемлива за всички формула, а тя е да не се указва или да бъде включена в досегашния конституционен текст и законът вече да определи, или пък по предложение на Конституционната комисия да не се указва начинът на избиране, да не се закрепва като конституционна норма прекият избор на кмета от населението. Това е един необходим компромис. И ще напомня само един от най-силните аргументи, че при дваттура в много от случаите, те едно, че ще бъдат и по-скъпи, но винаги кметът ще бъде избран с по-малко, даже може би и 20 на ето от гласовете. Така че той едва ли би тежал толкова много. Това е като аргумент срещу привържениците на директния избор.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Ганев, имате думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Това са аргументите, господа. Те се изложиха убедително от привържениците на двете гледни точки.

Струва ми се, че не би трябвало Конституцията сега да каже повече от това, което сме гласували на второ четене. Даже аз, който съм вътрешно и като гражданин, и като юрист убеден, че кметът трябва да се избира всъщност от общинския съвет. Защото той е орган на изпълнителната власт на самата община и с аргументите на господин Христо Христов, да не ги доразвивам, трябва да се пледира истински за едно такова решение. То сега е невъзможно да се вземе тук, на територията на тази Конституция. Законът трябва да ни даде и допълнителни разрешения. Например малки селища, в които няма да има кмет: какво ще бъде това представителство там? Пълномощник? Наместник? Как той ще бъде излъчван? Въобще палитрата на възможности е по-голяма.

Второ, наистина днес може да се приеме едно решение, а утре политически убедително - друго. Това е много по-лесно да стане със закон, отколкото с

една тежка процедура за промяна в Конституцията.

Струва ми се, че никакви други съображения на някакво политиканство не могат да бъдат вземани предвид и сега, за да направим този текст реален и да бъде той приет убедително и в тази зала, пред вас оттеглям предложението, което направи нашата група. Обръщам се с едно призивно искане към господин Гяуров и към другите, които са подкрепили предложението за пряк избор от населението, ако сметнат за възможно, също да оттеглят своето предложение не за да абдикират, а защото реално в закона този въпрос ще намери справедливо разрешение и с мнозинство от представителството в един парламент. Струва ми се, че това е не толкова разумният компромис, а разумното конституционно разрешение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Гяуров има думата.

ТЕОДОР ГЯУРОВ: Извинявам се първо на подписалите, няма да говоря от тяхно име, но смятам, че може да оттеглим предложението си единствено като отлагане решаването на въпроса - до обсъждането на закона за местното самоуправление и местните избори.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ние трябва да гласуваме, понеже има едно допълнение, господа. И още един аргумент, това е половин минута, добре е това изречение да се приеме с допълнението, "както ще каже законът", защото все пак възможностите се ограничават до две - или пряк избор, или от общинския съвет. А иначе има много други варианти - делегирано представителство на трети органи, очевидно това не се подкрепя и при второто четене от Великото Народно събрание.

И така, второто изречение, господин председател, се предлага да бъде гласувано така: "Той се избира от населението или от общинския съвет за срок от 4 години по ред, определен от закона." Нека това да се гласува.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте с добавката в ал. 1 на чл. 138, т.е. на второто изречение.

Гласували 246 народни представители. От тях 222 са гласували за, 11 - против, 13 въздържали се.

Приема се ал. 1 на чл. 138.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Член 140, алинеи 3 и 3. Кратък доклад. Народният представител господин Стефан Стайнов с група народни представители имаше предложение двете алинеи със сегашната си редакция да отпаднат и на тяхно място да се създаде една доста масивна ал. 2, в която подробно и точно, това трябва ясно да се каже, се уточнява и регламентира начинът, по който държавата осигурява със закон финансовите възможности и имуществената самостоятелност на общините, а именно: "Държавата осигурява със закон

чрез финансово-кредитната система собствени финансови източници на общинските бюджети и нормално финансиране на останалите административно-териториални единици, като: 1. определя местните налози с общинско предназначение, както и дела от други налози, които задължително се преотстъпва на общините;

2. установява система на справедливо финансово изравняване на общинските бюджети, дотиране на слабите общини и целево субсидиране на общини и съюзи на общини;

3. насърчава с преференциално кредитиране стопанската дейност на общините или на съюзите от общини, насочена към развитието и към задоволяване на социалните потребности на населението им."

Конституционната комисия оцени положително това предложение и компетентността, с която то е направено, по смята, че в текста на Конституцията идеята трябва само да бъде посочена, без да бъде така цялостно развита, както се предлага от групата народни представители. Понеже в конституционния проект не бе предвиден съответен раздел за публичните финанси и това създава значителни трудности при формулиране на принципите им. Това същото се отнася в още по-голяма степен, ако в Конституцията се развие само разделът за финансите на териториалните единици.

Във връзка с това Конституционната комисия предлага текстът да бъде запазен така, както е гласуван на второто четене. И тук при нашия доклад аз деликатно прибавям една фраза, че при разискванията се е получило впечатление, ако думите ми се следят добре, че и вносителят може би е готов да разиска евентуално оттеглянето на това предложение. Може би, господин председател, господин Стайнов да вземе думата във връзка с това предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Той вече вдигна ръка. Господин Стайнов, имате думата.

СТЕФАН СТАЙНОВ: Аз искам първо да подчертая, че текстът, който гласувахме на второ четене, е изцяло в духа на уточненията, както каза господин Ганев, които колеги заедно с мен предложихме за трето четене. Мисля, че в духа на общия стил на изложение на Конституцията е правилно да се откажем от това предложение.

И аз правя формално заявление за неговото оттегляне, ако някои от колегите, които ме подкрепиха, не възразяват.

Ползувам случая обаче да отправя призив към това и към всички следващи Народни събрания, които ще заседават в тази зала, когато приемат закони, свързани с данъците и финансово-кредитната система на държавата, да не забравят необходимостта от стабилни финанси за общините.

Господин председател, ако ми разрешите, ползвам също така случая да оттегля направеното предложение за нов член, постарому 151а, сега мисля, че се пада 141а, свързан с постановки за регионалната политика на държавата, тъй като миналия ден, приемайки новия член 19а, по същество Конституцията уреди тази материя.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Аз не виждам някой от вашата комисия да възразява на вашето предложение и вашето оттегляне. Следователно, господин Ганев, да продължим нататък.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Член 146, ал. 3. Ние сме на глава "Конституционен съд". Оригиналният текст, гласуван досега, на ал. 3 "За съдии в Конституционния съд се избират юристи с високи професионални и нравствени качества, които имат пай-малко 15 години юридически стаж."

Предложение на група народни представители гласи: "За съдии в Конституционния съд се избират юристи с високи професионални и нравствени качества, които имат най-малко 15 години юридически стаж." (Това е досегашният текст.) Предлага се да има едно допълнение, което да гласи: "След изтичането на мандата Президентът става пожизнен член на Конституционния съд със съществителен глас."

Има кратки мотиви към това предложение. То по материалите, с които разполагам, не наброява подписите на 40 души народни представители, но въпреки това Конституционната комисия го разгледа и не предлага никакви корекции към текста, защото с всичкото уважение към бъдещите президенти на България, нека високата правна квалификация да бъде водеща в този толкова специален и нов орган за българското конституционно право.

Така че, господин председател, тук няма предмет за гласуване. Аз искам да помоля народните представители да погледнат ал. 2 на същия чл. 146, първото изречение: "Мандатът на съдиите от Конституционния съд е 9 години." Следващото изречение: "Те не могат да се избират повторно на тази длъжност."

И сега едно предложение: "Съставът на Конституционния съд (чуйте идеята) се обновява през 3 години от всяка квота, но по ред, определен от закона."

Виждате сегашното трето изречение. Конституционната комисия ви предлага тази редакция, която прочетох току-що, като по-прецизна и по-точно съответстваща на основната идея. Пише, че Конституционният съд се обновява през три години с по 1/3 от всяка квота. Не само невъзможно, то не е и вярно. Подновява се на три години, през три години, от всяка квота по ред, определен в закона. Ако това не буди никакви съмнения, бих предложил, господин председател, господа народни представители, да гласуваме уточняването, което докладвах на новото трето изречение на ал. 2 на чл. 146.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има ли желаещи да се изкажат? - Няма. По същество се получава редакционна поправка, но нека все пак я гласуваме. Моля, гласувайте предложената промяна!

От 229 гласували народни представители 218 са за, 1 - против, 10 въздържали се. Ал. 2 на чл. 146 се приема с направените промени.

Има думата Гиньо Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Отново по Конституционния съд. Чл. 147. Във връзка с ал. 1 и по-специално нейната т. 3 група народни представители, между които и госпожа Ананиева, предлагат думите "за умишлено престъпление" да се заменят с думите "изпълнението на което не е отложено". Оригиналният текст е: "Влизането в сила на присъда, с която е наложено наказание лишаване от свобода за умишлено престъпление (предложението на групата народни представители е) изпълнението, на което наказание не е отложено." Предложението е ясно. Становището на Конституционната комисия е, че това предложение не би следвало да се подкрепи и е добре текстът да се запази в първоначалния му вид. Главните съображения на комисията са, че първоначалната идея на предложението е да се уеднаквят условията за избиране като съдия и народен представител. Изискванията към съдиите обаче би трябвало по принцип да бъдат по-високи, по-строги, отколкото за останалите избираеми длъжностни лица поради характера на тяхната работа. Това с още по-голяма сила се отнася до членовете на бъдещия Конституционен съд. Естествено е да се предявяват по-големи претенции към морала на съдиите, към тяхното отношение към закона, отколкото това се прави във връзка с народния представител.

Ето защо, господа, при една внимателна преценка на мотивите за и против Конституционната комисия предлага текстът на т. 3 на ал. 1 на чл. 147 да бъде запазен така, както е гласуван на второ четене.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Нора Ананиева.

НОРА АНАНИЕВА: Уважаеми господин председател, колеги! Смисълът на това предложение беше наистина да се уеднакви режимът, но сега слушам аргументацията, че изискванията за съдиите в Конституционния съд би следвало да бъдат по-високи, отколкото за народните представители. Сегашният текст, който, ако колегите не възразят, можем да оттеглим, предвижда по-лек режим за конституционните съдии. Дава възможност един съдия да бъде освободен само ако е влязъл в затвора за предумишлено престъпление, а за непредпазливо престъпление може да бъде и в затвора, и едновременно да бъде конституционен съдия. Така че има определена нелогичност, неточност...

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Не предумишлено, а просто само умишлено

но.

НОРА АНАНИЕВА: Не, става дума, че непредпазливото престъпление не се третира за разлика от случая с народните представители. Това беше мотивът, заради който го предложихме.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Мулетаров.

СПАС МУЛЕТАРОВ: Господин председател, уважаеми народни представители! Става дума за три текста от Конституцията, които съдържат едно и също условие. Това са чл. 71, т. 2 за отзоваване на народните представители; чл. 128, т. 3 за отзоваване на съдиите, прокурорите и следователите и сега разглежданият чл. 147, т. 3.

Докато в чл. 128, т. 3 и в чл. 147, т. 3 условията са едни и същи, ако лицето е осъдено за умишлено престъпление на наказание лишаване от свобода, а за народните представители е предвидено чл. 71, т. 2 само едно условие - лицето да е осъдено с влязла в законна сила присъда, с която е наложено наказание лишаване от свобода неговото изпълнение не е отложено. Какво се получава на практика?

Ако едно лице осъдено за тежко умишлено престъпление например за опит за убийство на три години лишаване от свобода условно, то може да бъде народен представител. Но ако същото лице е осъдено на три месеца ефективно лишаване от свобода, и то отиде в затвора за непредпазливо, например транспортно престъпление то не може да бъде народен представител. Явно е, че трите текста трябва да се огледат или да се уеднакви режимът, като не трябва да се правят никакви привилегии или по-тежки изисквания. Той просто трябва да бъде един и същ и да обхваща двете хипотези едновременно.

Първата, във всички случаи, когато едно лице, осъдено за умишлено престъпление на лишаване от свобода, то трябва да бъде отзовано от трите длъжности - народен представител, съдия или прокурор и член на Върховния касационен съд. Предполага се, че умишленото престъпление, за което лицето е осъдено на лишаване от свобода, е достатъчно тежко да отнеме имунитета му и да не му дава възможност да упражнява тези длъжности. Това условие трябва да остане. Сега трябва да преценим това, което е дадено и го направихме в ал. 2 на чл. 71 - когато лицето е осъдено само на наказание лишаване от свобода, и то не е условно. Дали в тези случаи трябва да прибавим двете условия - умишленото, или трябва да остане, защото на практика може да се получи едно лице да бъде осъдено за непредпазливо деяние също на продължителен срок лишаване от свобода три, четири или пет години, през което време то няма да може да изпълнява своите задължения.

Затова предлагам трите текста да се огледат внимателно, може би още се-

га през почивката и да се излезе с единно предложение, тъй като става дума за прецизиране на условия, които трябва да бъдат във всички случаи еднакви и не трябва да има никакво различие в тях.

Предлагам този текст да оставим сега и след почивката Конституционната комисия да установи еднаквостта на трите текста, да прецени дали за непредпазливите деяния, макар и лишаване от свобода, трябва да остане, или да отпадне, или да се излезе с еднакви условия за трите текста за трите длъжности.

Това е моето предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Приема ли Конституционната комисия това предложение.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Това е разумно предложение. Тук не става дума за принципи различия, а за едно много точно съчетаване на идеята, пръсната в три текста. Колкото се отнася до това, ако един е осъден за непредпазливо престъпление, той фактически няма да може да си изпълнява по силата на т. 4 на чл. 147, но може да бъде три месеца или една година. Цялата тази хубава дискусия, господин председател, нека да бъде подкрепена с едно процедурно гласуване и да се възложи на Конституционната комисия в рамките на днешното заседание да го прецизира.

Чл. 148, ал. 1, т. 2. Чета текста - отнася се за Конституционния съд "произнася се по искане за установяване на противоконституционност на законите и на другите актове на Народното събрание, както и на актовете на президента".

Група народни представители направихме искане изразът "както и на актовете на Президента" да бъдат заличени с мотиви, че изискването за установяване на противоконституционност на актовете, които издава Президентът от Конституционния съд, би влязло според нашето тогавашно разбиране в противоречие с ал. 1 и 2 на чл. 103, които имплицитно включват този контрол от страна на самия парламент. Това е по точка втора.

Днес още веднъж това предложение беше разисквано от Комисията за изработване проект за Конституция на Република България. Тя предлага предложението на групата народни представители да не бъде подкрепено въз основа на следните по-важни съображения.

Вярно е, че в чл. 103, ал. 1 и 2 е предвиден контрол от страна на парламента по отношение на Президента чрез Конституционния съд, но само в случаите, когато се касае за нарушение на Конституцията и държавна измяна. Това са двете едри категории, при които Президентът и неговият заместник отговарят. Комисията е на мнение, че в чл. 103 и чл. 148, ал. 1, т. 2 се касае за две може би различни хипотези - за законосъобразност на акта на Президента в единия слу-

чай - 148, ал. 1, т. 2, и за неговата вина за извършени от него нарушения, които са квалифицирани в другия текст като държавна измяна или нарушение на Конституцията. На тази плоскост се развиха дискусиите днес. Лично аз като един от авторите на предложението съм готов да оттегля моето участие в това предложение, защото Конституционният съд въвн от категориите за държавната измяна, въвн от категориите за нарушаване на Конституцията, би могъл да има поглед и върху тези актове на Президента, които имат нормативни последици. В този смисъл нормата на чл. 148, ал. 1, т. 2 не е излишна, тя обогатява тази парламентарна, бих казал, система, на която е подвластен и президентският институт и особено функционирането на конституционния текст с неговите прецизни компетешции.

И ако това е така, господин председател, и ако друг някой от хората, които са подписали заедно с мен, не подкрепят предложението по аргументите, които изложих, би трябвало да се счита, че предмет за гласуване няма.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не виждам друго мнение. Продължавайте нататък.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Следващата т. 3 също на ал. 1 на чл. 148. Точката досега гласи: "Конституционният съд решава спорове за компетентност между Народното събрание, Президента и Министерския съвет" - моля ви, внимавайте в това, и сега това, което предизвика нашето предложение - "както и между органите на местно самоуправление и централните изпълнителни органи."

Група народни представители, между които и аз, искахме да се прегледа още веднъж тази възможност - Конституционният съд - внимавайте в това, ви моля - да разисква и да решава спорове между органи на местното самоуправление и централните изпълнителни органи. Ние предлагаме това да отпадне с едно чувство на хора, които са участвували в администрацията, че то ще натовари Конституционния съд с невероятно голям брой и невероятно дребни по своето същество спорове. Това е необичайно между другото и за много конституционни съдилища. Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България се занима с това предложение и изразява предпочитания да бъде запазен досегашният текст на т. 3. Мотивите на комисията са, че става дума за спорове между различни власти. Може би това е най-важното. Идеята е залегнала и в Европейската харта за местното самоуправление и се съдържа в препоръките на експертите от Съвета на Европа, които бяха така любезни да разискват в един семинар пред нас много подробности по материята. Една такава гаранция, каквато представлява т. 3 на първата алинея на чл. 148, е гаранция от най-висш ред за независимост и възможност пълноценно да

бъдат защитени интересите на териториалните общности.

Много са силни аргументите на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България. Надявам се, че никой от господата, които участвуваме в тази комисия, не си представя как 9 или 12 души съдии ще разрешават тези спорове, но трябва да се прецени може би по-важното - гаранция за най-висш арбитраж при спорове между различни власти и чувствителността за една относително по-голяма независимост на местните, териториалните единици и на тежките органи. С тези аргументи, господин председател, нашата група и по-точно аз като член на тази група вносител на предложението сме готови да го оттеглим, ако някакви други аргументи не натежат в обратната посока от страна на хората, които ме последваха в това предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не виждам засега поне предложения.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Тогава, господин председател, няма предмет за гласуване.

Аз очаквах, господин Димитров, че вие, който познавате тази работа, ще кажете колко е сложно за един Конституционен съд, но още очевидно не сесмятате за възрастен юрист, за да кандидатствувате за там.

Чл. 157. Погледнете текста. Ние сме в материята за изменение и допълнение на Конституцията и приемане на нова Конституция. Аз искам да ви кажа точно за какво става дума. Касае се за компетентността на Великото Народно събрание. Чл. 157: "Великото Народно събрание:

1. приема нова Конституция;
2. решава въпросите за изменение на територията на Република България;
3. решава въпросите за промени във формата на държавно устройство и държавно управление."

Моля ви, четете сега по-внимателно. От група народни представители се предлага, между които госпожа Ананиева, една нова т. 3 "а": "Решава въпросите за изменение на чл. 5, ал. 2 и 4 от чл. 56 на Конституцията." Напомням, че чл. 56 се отнася до принципа, че основните права на гражданите са неотменими. Ал. 2, за която е реч, гласи: "Не се допуска злоупотреба с права, както и тяхното упражняване, ако те накърняват правата и законните интереси на други." Аз не виждам, само че в текста ал. 4, господа... Аз чета чл. 56...

Извинете, разглеждаме чл. 56 като цяло. Неотменимостта, да няма злоупотреба с права и принципът за временното ограничаване само на определени права във военно време. И чл. 5 - ал. 2 и ал. 4. Чл. 5, ал. 2: "Разпоредбите на Конституцията имат непосредствено действие", т. е. предложението е никой да не може да посегне на тази норма, освен Великото Народно събрание, и ал.

4: "Международните договори, ратифицирани по конституционен ред, са част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред нормите на вътрешното законодателство, които им противоречат." Това е предложението, направено от група народни представители.

Комисията подкрепя това предложение и предлага евентуално бъдещата точка 3 "а" да гласи: "Решава въпросите за изменение на чл. 5 (очевидно се предлага като цяло) и чл. 56 от Конституцията." Мотивите: действително посочените разпоредби притежават едно особено значение, което ги отличава от останалите. Те са основата на Конституцията и за да се осигури стабилност на конституционния ред следва да се гарантира тяхната принципна неотменимост. Тя може да се постигне посредством изключителната компетентност на Великото Народно събрание, и то единственото изменение следва да бъде по посока на разширяване на установените основни права.

Прочетох ви най-добросъвестно становището на Конституционната комисия. Длъжен съм да направя това. Аз рязко се противопоставям на възможността Великото Народно събрание да се занимава само с третата алинея на чл. 5. Мотивите са ясни - трябва да се запази общият ред. Отгук нататък - предложения в подкрепа или обратно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Хубенов, имате думата.

РОСЕН ХУБЕНОВ: Искам да направя уточнение, понеже при докладването се получи объркване. Става дума за засилена защита на чл. 5, ал. 2 и 4 и на чл. 56, а не ал. 4 от чл. 56, каквато няма.

От името на вносителите на това предложение бих искал да изразя нашата благодарност към Конституционната комисия, която при повторното разглеждане на този проблем, който вече беше обсъждан, го разгледа достатъчно внимателно и прецизно и намери за рационално и необходимо да бъде внесено и това изменение в чл. 157. Бих искал да заявя, че ние поддържаме предложението точно във вида, в който е направено, а именно да бъдат охранени по-стабилно точно ал. 2 и 4 от чл. 5 и целият чл. 56, тъй като това са алинеите, които са ключ към целия механизъм на Конституцията.

В ал. 2 се прогласява непосредственото действие на конституционните разпоредби, което е едно от най-големите достойнства на тази Конституция и я прави различна от всички досегашни наши конституции. Алинея 4 от своя страна прогласява непосредственото действие на международните актове, които са ратифицирани от нашата държава. Член 56 пък от своя страна прогласява неотменимостта на основните човешки права. Ние всички в Конституционната комисия приехме, че трябва по-засилено да охраним тези тесни места в Кон-

ституцията и да ги включим в компетенциите на един разширен състав на Народното събрание. Бих искал да кажа, че не поддържаме становището на комисията за разширяване на тази защита върху целия чл. 5, за да не се даде възможност да се правят спекулации с ал. 3 от този чл. 5, който е неотменима, утвърдена част от международното право и именно по силата на ал. 4 действа и в нашето право. Затова аз ви призовавам да гласувате за тази поправка.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Петър Берон.

ПЕТЪР БЕРОН: Уважаеми колеги, въпреки разумността на казаното досега струва ми се, че разширяването на правомощията на Великото Народно събрание върху допълнителните членове на конституцията би разводнило решеното досега от нас Великото Народно събрание да има строго определени и точно изброени правомощия, още повече, че характерът на точките, които бяха изброени, е такъв, че едва ли би се намерило в бъдеще каквото и да било Народно събрание, което да посегне на тях. Предлагам да остане положението, както е сега.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Янаки Стоилов.

ЯНАКИ СТОИЛОВ: Направеното предложение за гаранции на основните права беше обсъждано неколнократно и след като ние приемаме, че Конституцията, от една страна е юридически акт, гарантиращ преди всичко човешките права, а, от друга страна - закрепващ основите на държавното устройство, то след като дадохме специални гаранции за един утежнен ред за промени в организацията на държавната власт, струва ми се, че такива трябва да бъдат дадени и по отношение на човешките права.

Що се отнася обаче до чл. 5 - това, че по съображения, свързани с конюнктурата на днешния ден, може би не всички алинеи се споделят и съществува известна за мен неуместна, но така или иначе реална подозрителност, то тогава най-малкото чл. 5 би трябвало да остане в гаранциите за ал. 4, за връзката между националното и международното право, защото ал. 2 с нищо не е по-важна от ал. 1, която казва: "Конституцията е върховен закон и другите закони не могат да и противоречат."

Ние нямаме основание, на което да разграничаваме ал. 1, 2, 3 и 4 по този признак. Единствено ал. 5 има технически характер, защото се отнася до обнародването на законите. Ако искаме да използваме друг критерий - гаранциите за вътрешното право и неговата задължителна връзка с международните стандарти, то тогава трябва да оставим ал. 4 от чл. 5, а от чл. 56, където намираме другата гаранция - принципа за неотменност на правата, защото дори и

според теорията за естественото право, правата са неотменни, но това не значи неизменни. При други обстоятелства животът може да наложи наистина да бъде уточнявано съдържанието на част от правата. Затова ние може би трябва да запазим гаранциите в чл. 56, ал. 1 - "Основните права на гражданите са неотменни." И може би ал. 3, която предвижда квалифициран ред, при който може да се ограничава упражняването на основните права.

Алинея 2 тук не е необходима, тъй като тя се отнася към друга тема - за злоупотребата с права и явно не лежи точно на тази плоскост. Заради това ние бихме могли да приемем предложението в частта му от ал. 4 на чл. 5 и ал. 1 и 3 на чл. 56.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Около какво ще се обедини вече комисията?

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: За да се обедини комисията, би трябвало специално да заседава отгук нататък, но аргументите, които се изложиха от господин Стоилов, са обсъждани многократно и аз бих помолил вносителите на предложението (техен говорител току-що беше господин Росен Хубенов), ако се споделят тези съображения, да говорим като предмет на Великото Народно събрание въпросите по ал. 4 на чл. 5 и в чл. 56 на базата на изложените аргументи - ал. 1 и ал. 3. Това бяха идеи, които и вие, господин Хубенов, развивахте навремето.

РОСЕН ХУБЕНОВ: Споделям съображенията, които се изтъкнаха до ал. 2 на чл. 56, защото тя урежда материя, която не е съвсем иманентна към целия текст. Ние оттегляме предложението в частта до ал. 2 на чл. 56. Същевременно поддържахме предложението за чл. 5, ал. 2 и ал. 4, тъй като ал. 2 регламентира непосредственото действие на тази Конституция. Това е правната гаранция, която дава възможност на всеки един гражданин пряко да се позове на текстовете на Конституцията пред съд или пред който и да е друг държавен орган на тази ал. 2 на чл. 5 би могла да изиграе ролята на своеобразно суспендиране на тази Конституция. Ето защо поддържахме чл. 5, ал. 2 и ал. 4 и чл. 56, ал. 1 и ал. 3.

Моля това предложение да бъде подложено на гласуване.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин председател, това е уточняването на групата, би трябвало, ако някой има да направи някаква забележка, да направи, а не после да се изненадваме от гласуването.

Предложението на групата народни представители след дискусиата да се направи нова точка 3а на чл. 157, при която да се каже, че (сега ще я формулирам съвсем прецизно) "решава въпросите за изменение на чл. 5, ал. 2 и ал. 4 и на чл. 56, ал. 1 и ал. 3".

Това е предложението, което се прави и се предлага след малко да бъде гласувано - с това уточняване.

Господин Стоилов, вие на базата на разсъжденията си, имате ли някакви корекции?

ЯНАКИ СТОИЛОВ (от място): Не.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин председател, ако няма предложения, да преминем към гласуване на така формулираната нова точка 3а.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: "Решава въпросите за изменение на чл. 5, ал. 2 и ал. 4 и на чл. 56, ал. 1 и ал. 3 на Конституцията".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте.

От общо гласували 237 - 188 за, против - 34, въздържали се 15.

Точка 3а се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: По чл. 61. Текстът е пред вас. Конституционната комисия предлага ал. 4 да отпадне. Чета текста: "До избирането на новото Народно събрание Великото Народно събрание може да реши да изпълнява функцията на Народно събрание."

Мотивите, поради които се предлага това отпадане: при тълкуване на текста във връзка с ал. 2 на същия член 161, както и във връзка с чл. 63, ал. 2 и # 1, ал. 2 от Преходните и заключителните разпоредби се вижда, че всъщност тази алинея дублира една ясно решена теза и поради това повторението е излишно и следва да се отстрани. Погледнете още веднъж ал. 2 на чл. 161, в която се казва, че в неотложни случаи изпълнява функциите на Народно събрание, т.е. пак по негово решение и се предлага това да отпадне.

Ако няма други предложения след този доклад, господин председател, бихме могли да преминем към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не виждам други мнения. Моля, гласувайте направеното предложение да отпадне ал. 4 на чл. 161.

От 222 гласували 150 - за, 23 - против, 47 - въздържали се.

Алинея 4 на чл. 161 отпада.

По-нататък, господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Моля ви, да се види # 1, ал. 2 от Преходните и заключителните разпоредби. Въз основа на предложението Конституционната комисия прави следното уточняване на текста на ал. 2 на # 1, което е базирано главно на редакционни корекции и на една малка добавка, която ще ви докладвам. Чета: "Великото Народно събрание продължава да изпълнява функциите на Народно събрание до избиране на ново Народно събрание. В този срок то приема Закон за избор на Народно събрание, на Президент и на ор-

гани на местно самоуправление, както и други закони. В същия срок се образуват и Конституционният съд, и Висшият съдебен съвет." С други думи, новото е, че в този срок трябва да се приеме и Висшият съдебен съвет, за да функционира третата, съдебната власт.

Това е уточняването, господин председател. Никакви възражения нямаше в комисията. Бих помолил да се премине към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте новата редакция на ал. 2 на # 1 от Преходните и заключителните разпоредби.

От 233 гласували 229 - за, 1 - против, 3 - въздържали се.

Приема се новият текст с добавката на ал. 2 на # 1.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Бяха внесени няколко предложения, госпожи и господа народни представители, във връзка със статута на съдиите, прокурорите и следователите с оглед на изискването на чл. 128, ал. 3 от Конституцията, която скоро ще наречем нова.

Едно предложение на група народни представители, между които госпожа Ананиева: "Съдиите, прокурорите и следователите, които имат тригодишен стаж към момента на влизане на тази Конституция в сила, придобиват статута на несменяеми по чл. 128, ал.3."

Група народни представители, между които господин Николай Павлов: "В едногодишен срок от влизане на Конституцията в сила Висшият съдебен съвет се произнася относно несменяемостта на съдиите, прокурорите и следователите, навършили тригодишен стаж към момента на влизане в сила на Конституцията".

Трета група народни представители, между които господин Пенчо Пенев: "До конституирането на Висшия съдебен съвет съдиите, прокурорите и следователите се назначават по досегашния ред."

Искам да подчертая, че тази тема и този наистина много важен реален проблем беше цялостно и задълбочено разискван в Конституционната комисия с участието и на експерти. Комисията предлага на базата на анализа на всички предложения и на други разисквани възможности да се приеме един нов параграф 4 със следното съдържание: "Съдиите, прокурорите и следователите стават несменяеми, ако в тримесечен срок от образуването на Висшия съдебен съвет, той не постанови, че не са налице необходимите професионални качества."

Мотивите на комисията са следните. По този начин най-пълно се съчетават две изисквания - от една страна, осигурява се възможност за внасяне на частични промени, и то необходимите, след задълбочена преценка, а от друга страна - стабилитет в съдебната власт. Целта е да се предотврати евентуален от-

лив и на кадри, и бързо да се създаде и балансира необходимата за съдебните служители сигурност и независимост в бъдещата им работа в съответствие с новите императиви на Конституцията на държавата.

Ето това е предложението, господа, което се прави, и ако то намира подкрепа с мълчанието на залата, можем да преминем към гласуване.

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Прочетете текста още веднъж.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Нов параграф 4. "Съдиите, прокурорите и следователите стават несменяеми, ако в тримесечен срок от образуването на Висш съдебен съвет, той не постанови, че не са налице необходимите професионални качества."

Това е идеята. Редакционно тя би могла да бъде козметично подобрена, но принципът е много ясен.

Господин председател, нека да гласуваме така предложения текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласувайте предложения текст.

От 234 гласували 211 - за, 11 - против, 12 - въздържали се.

Параграф 4 от Предходните и заключителните разпоредби се приема.

Продължавайте, господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Уважаеми господа, това, което остава на парламентарната зала и това е възможно в хода на днешното заседание да бъде приключено, е предложението, направено от група народни представители, между които господин Венцислав Бъчваров, свързано с чл. 163 от проекта за нова конституция, според което изправен златен, но коронован лъв, това е предложението, което се прави, на тъмnochервено поле във формата на щит. Това е единото предложение.

Второто предложение е да се мандатира Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България. Прави са народните представители, преди малко се напомни още и това тук да се погледне клетвата, която трябва да бъде уточнена в новата Конституция.

Третият въпрос е свързан с чл. 3 за официалния език. Предложение, направено от много народни представители. Комисията има становище и е готова да докладва също.

И четвъртото, последното, отложената от нас идея, струва ми се, че тя беше свързана с чл. 97 на конституционния проект, тогава, когато Президентът не може да изпълнява трайно своите задължения, дали вицепрезидентът да встъпи в неговите права до края на мандата или пък до един срок, който би трябвало да бъде уточнен още веднъж, да се премине към нови, както казваме обобщено, президентски избори. Във връзка с тази последна евентуално новела в Конституцията от името на комисията се раздаде по парламентарни гру-

ни един малък алтернативен текст за обсъждане. Ето това е, което предстои сега сега да се направи.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Стайков има думата.

ПЕТЪР СТАЙКОВ: Уважаеми дами и господа, аз се извинявам, но в нашата работа по Конституцията ние все пак трябва да разрешим едно противоречие, което се получава и на което досега не бяхме обърнали внимание. Когато поостъпихме като избрани народни представители във Великото Народно събрание ние положихме клетва, че ще спазваме законите и Конституцията на страната. Ние сме положили клетва да спазваме досега действащата Конституция. Живот и здраве на 17 юли ще бъде извършен актът на последното гласуване - подписването на Конституцията, с което ще приемем новата. По тази Конституция обаче ние няма да сме положили клетва. И не само ние, а и тези длъжностни лица, които по принцип трябва да полагат клетва за вярност към Конституцията. Затова, струва ми се, че в една преходна разпоредба трябва да се уреди въпросът, и то да се уреди така, че след приемането на Конституцията тези лица, които са задължени да полагат клетва за вярност към нея, да я положат и едва след това вече да могат да продължат те да изпълняват на законно основание своите новопроизтичащи от Конституцията задължения. Мисля, че това просто е пропуск, който сме направили и за да узаконим нашата дейност на новата Конституция, трябва да положим и клетва за вярност към новата Конституция. Благодаря ви. *(Ръкопляскания в залата.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: И така има предложение да дадем известно време на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България. Има думата господин Сотиров.

ВЛАДИМИР СОТИРОВ: Имам предложение от името на парламентарния Съюз на демократичните сили. Много теми станаха за обсъждане, да ги обсъдим в групите си в една немного дълга почивка. То си е и време за почивка.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Предложението, което правя, е един час почивка, за да може спокойно комисията да подготви становище по всеки поставен въпрос. *(Звъни.)*

(След почивката)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ *(звъни):* Откривам заседанието. Моля, народните представители да заемат местата си. Конституционната комисия е готова.

Докато започнем, искам да ви обърна внимание - пристигнала е парламентарната делегация от двете Камари на швейцарския парламент. *(Продължи-*

телни ръкопляскания.) Тя се състои от 10 души от различни политически партии. Води се от господин Мартин Бунди, който е председателна Комисията по външната политика. Ще ни гостува днес, утре и до сряда. Предвиждали сме утре в 9 часа среща с Бюрото и с депутати в зала "Запад" на разговор. И искам да им пожелаая "Добре дошли!" Подчертавам между другото, че изборът много ни зарадва, затова защото те сред многото страни, които можеха да посетят, избраха България. Благодаря за вниманието. (Ръкопляскания.)

Има думата господин Гиньо Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, Конституционната комисия не ви се извинява за закъснението, а иска да оцените усилието, което тя полага от дълго време. Проблемите са сериозни, обсъдени бяха всестранно, и ние идваме тук с едно чувство, че отсега нататък по-леко би могло да се премине към доклад, обсъждане и решение.

Предлагаме една нова редакция на # 3 от Преходните и заключителните разпоредби, която произтича от големия принцип, приет вече от нас, за непосредственото действие на Конституцията.

Предложението има две алинеи, нека да го следим.

"# 3. Ал. 1. Разпоредбите на заварените закони се прилагат, ако не противоречат на Конституцията.

Ал. 2. В едногодишен срок от влизане на Конституцията в сила Народното събрание отменя тези разпоредби на заварените закони, които не са отменени по силата на непосредственото действие по чл. 5, ал. 2 на Конституцията."

Тази формулировка беше търсена достатъчно прецизно със специалисти, не само конституционалисти, а и ръководството на Върховния съд, прокуратурата и т.н.

Ние предлагаме единодушно и, господин председател, ако тя няма да бъде подложена тук на забележки или на други възражения, предлагам да преминем към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не виждам никакво желание за намеса. Може ли още веднъж да прочетете, за да няма никакво съмнение относно текста?

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Чета: "# 3. Ал. 1. Разпоредбите на заварените закони се прилагат, ако не противоречат на Конституцията.

Ал. 2. В едногодишен срок от влизане на Конституцията в сила Народното събрание отменя тези разпоредби на заварените закони, които не са отменени по силата на непосредственото действие по чл. 5, ал. 2 на Конституцията." И досегашната алинея втората става алинея трета.

Това да се гласува, господин председател.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля пристъпете към гласуване по текста, който ви се предложи, и размяната, която също ви се предложи.

Гласували 244 народни представители. От тях 241 - за, 1 - против, 2 - въздържали се. # 3 от Преходните и заключителните разпоредби с неговите две алинеи се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Преминаваме към разглеждането на направените предложения по повод на чл. 3 от Конституцията.

При второто разглеждане и гласуване чл. 3 гласи така: "Официалният език в Републиката е българският език". Във връзка с това постъпиха две групи предложения.

Първото - вносителите повече от 40 души народни представители, както се иска по правилника, между тях и господин Румен Воденичаров. Предлага се чл. 3 да има и една нова алинея втора, която да гласи: "Използуването на български език в държавните учреждения, на митинги, събрания и манифестации е задължително." Това е едното предложение.

Второто - също носи подписите на 40 души народни представители, между които господин Юрий Борисов. Според това предложение се иска към текста, който е приет досега: "Официалният език е българският" да се прибави изречението: "В случаите, в които употребата на официалния език е задължително, се определят със закон."

Господа, моля за малко повече тишина в залата, за да определите съвестта си малко по-ясно.

Многократно тази тема беше обсъждана в Конституционната комисия. В резултат на разискванията се прави следното предложение: в чл. 3 да не се внася никаква корекция, но в чл. 35, моля ви, спрете се на него, да се предложи една нова алинея. Чета сегашното съдържание на чл. 35, ал. 1: "Изучаването и ползуването на българския език е право и задължение на българските граждани."

Ал. 2. "Гражданите, за които българският език не е майчин, имат право наред със задължителното изучаване на български език, да изучават и ползуват своя език."

Ето сега предложението на Конституционната комисия: да се създаде една нова алинея трета, която да гласи: "Случаите в които се използва само официалният език, се посочват в закона."

Комисията смята, че по този начин нейното предложение възприема в най-голяма степен становището на тези народни представители, които се водят в листата от господин Юрий Борисов. Нашето убеждение е, че по този на-

чин се решава добре, конституционно и с подходяща формула и искането, което е представено от другата група народни представители, между които и господин Румен Воденичаров.

Друга аргументация тук, струва ми се, не се налага да се прави. На територията на Конституцията, а не непременно към чл. 3, намира по този начин израз една идея, която казва, че в законите на тази страна ще бъдат посочени случаите, когато трябва да се използва само официалният, т.е. само българският език. На мястото на тази нова алинея, намерена систематично, в материята за правата и свободите на гражданите, където тя естествено трябва да стои.

Това е, господин председател, становището на комисията и ако то не бъде оспорвано, бихме могли да преминем към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Воденичаров поиска думата.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Уважаеми господа народни представители!

Виждате накъде отива работата - от подобаващото за този текст място на първа страница на нашата нова Конституция му се предлага място в чл. 35, т.е. в седма глава, където става въпрос за изучаване и ползуване на българския език.

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: В Конституцията няма толкова линии...

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Искам да ви кажа, че всички вие - 223 депутати, прогласувахте вече следния текст, само преди четири дни: "Използуването на българския език в държавните институции и политически живот е задължително." Ако "институции" се замени с "учреждения" и ако политическият живот, макар и непълно, се замени с митинги, събрания и демонстрации означава, че вие вече веднъж сте прогласували този текст като нова алинея в чл. 3. Ако вашата съвест не осцилира с период 5 дни, означава, че би следвало сега вотът ви да бъде същият. Оставям на вашата съвест да реши.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Юрий Борисов, вторият вносител.

ЮРИЙ БОРИСОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми дами и господа народни представители!

Досега това предложение не беше аргументирано затова ми позволете само с няколко изречения да изкажа съображения, защото знам, че и срещу това предложение има доста възражения. Най-напред бих искал да кажа, че подкрепям идеята на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България на практика да се промени систематично мястото на нашето предложение, че неговото място действително е в чл. 35, затова защото първа алинея говори за задължението на българските граждани да употребяват официалния език. Във втора алинея се говори за тяхното право да използват

език и чрез включването на това предложение, на този текст в ал. 3, се говори за едно бъдещо създаване на правила и система от правила, които ще регулират на практика взаимоотношенията между едното право и другото задължение.

Най-напред бих искал да кажа, че въпросът за официалния език се нуждае от регламентация. Нуждае се от регламентация, първо, защото това е един за България поне общественозначим проблем, затова защото е конфликтен проблем. Той показва през последните години пораздането на различни конфликти и затова защото традициите, моралът и да кажем - обичайното право, не е мерило начин досега с извънправни средства да регламентира тези взаимоотношения. Второ - в момента няма правна регламентация по този въпрос. Първа и втора алинея на 35 член на практика не решават въпроса за периметъра на действие на официалния език и за периметъра на действие на правото да се използва майчиният език. На практика това са едно право и едно задължение, които стоят без арбитър и с всяко от които може да се злоупотребява. Аз досега не съм чул сериозен аргумент срещу предложението да се създадат такива правила в бъдеще, които ще могат да изяснят взаимоотношенията между правото и задължението.

Между другото един от аргументите е, че в бъдеще ще се създаде недемократичен закон по този въпрос. Това е една презумпция, която аз я отхвърлям, и много ви моля, настойчиво ви моля да помислите, че е необходима такава правна регламентация, която ще сложи прегради пред националистическите тенденции и пред тенденции, които условно мога да ги нарека сепаратистки. Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Велко Вълканов има думата.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Уважаеми колеги, аз смятам, че предложението на Румен Воденичаров е съвършено правилно в този смисъл, че тук става дума за статута на българския език, не става дума за права и задължения на гражданите, а за това, какво ще бъде положението на нашия официален български език в обществото. От тази гледна точка тази промяна, която се предлага, трябва да бъде в чл. 3, а не в чл. 35.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Владимир Сотиров има думата.

ВЛАДИМИР СОТИРОВ: Скъпи приятели, ако нещата се оправяха само с номера на члена, в който да влязат по важност, тогава просто Конституцията би се състояла от един много, много дълъг, голям член първи. *(Оживление в залата)* Но няма как!? *(Депутатът Георги Аврамов ръкопляска.)*

Сега, дайте да си говорим правичката за какво става дума тук. Някои хора се мъчат да сведат въпроса за статута на българския език като официален до

въпроса, на какъв език може да се говори на митинги. Не ви ли се струва, че е малко елементарно това, че в случая ние свеждаме нещата до един действителен дразнител, но все пак моментен. Ако си говорим наистина правичката всъщност работите отново се свеждат до хлебарницата, в която има опасност нас да не ни обслужат на български, и до митинги, на които може да се говори на турски. Това са всъщност двата факта, които всички нас шокират. И затова ще ми позволите малко да изляза извън конституционния текст, защото в края на краищата това са неща, които вълнуват големи маси хора, това са работи, които вълнуват цялата нация в момента.

По въпроса за хлебарниците аз искам да напомня на всички, които повече пътуват, че когато отидат в Турция не само в хлебарниците, но и в който и магазин да влязат там, тях ги обслужват на един доста сносен български и не само на български, и на полски, и на унгарски. Изобщо в добре уредените търговии говорят на езика на клиента. Това за съжаление у нас не е така. У нас обслужването от десетилетия вече се е превърнало в назидание за клиента и аз бих искал само с две думи да ви напомня за времето, когато повече от 10 години в Бургаски окръг беше забранено да се обслужват граждани с бради и аз с моя великолепен литературен български език не бях обслужван в Бургаски окръг. Така че тази половина от нашите страхове, от нашите тревоги - тя наистина трябва да бъде избегната седни нови икономически механизми. Тя много трудно може да бъде избегната с конституционни механизми, макар че и те биха спомогнали и аз точно на тази тема ще си позволя да поприказвам малко по-нататък.

Специално за митингите - за мен е по-важно, говоря просто като човек, за мен е по-важно не на какъв език ще се говори на митинга, а какво се говори там, защото много лоши и много страшни неща могат да бъдат казвани и на български език и дано това не става. И защо припомням тези истории от нашето обслужване в магазините и от митингите? Защото въпросът не е абстрактен. Тук моментално тези факти, които са ненормални, добиват един етнически нюанс и точно това ги засилва и жлъядократно ги увеличава. И това също е естествено и затова ние не можем да решаваме нещата в чисто абстрактен план. Те не могат да бъдат изолирани от техния етнически нюанс, той моментално става всъщност проблем на няколко милиона души, които живеят в тази страна. Затова, за да завършим с митингите, ако някой в момента ме чува и иска да прави митинг на турски език, аз просто бих го посъветвал най-приятелски - на митинга човек обикновено ходи, за да иска нещо от държавата. За да го разбере нашата държава по-добре е да си иска на български език. Уверявам ви в това, а пък и съвсем естествено е да присъствуват и хора, които не разби-

рат чужд език, хора, които разбират само български. Аз поне, когато правя митинги или събрания, гледам на тях да присъствуват повече мои слушатели.

Има и един друг елемент, че обособяването на едни маси от хора в някакви затворени групировки също невинно е добре за тези маси, защото проблемите няма да бъдат решавани в обособяването, а по-скоро ще бъдат решени в интегрирането към цялата общност, защото тя е, която в крайна сметка решава проблемите и на цялата нация, и на отделните групи в нея, и на отделния човек. Аз искам да ви върна към времето, когато тук се гласуваше едно решение на Народното събрание по въпроса за имената. (*Шум на недоволство в залата.*) Позволете ми все пак да го кажа. За мен това е от значение. Ние още няколко дена може би ще говорим от тази трибуна по такива въпроси. Може и да ми е за последен път това изказване, та - тогава ставаше дума за имената. Гласува се едно съвременно добро решение, но то не беше гласувано с имената на 20 или на 23 души народни представители. То беше гласувано с повече от 250 души, т.е. трябваше целият парламент да вземе това решение и затова то бе победа не само на тези, които пряко бяха заинтересовани, това бе победа на целия български народ, който е представен тук в този парламент. И аз се надявам, че оттук нататък всички проблеми ще бъдат решавани именно така, защото победата на правата на отделния човек е всъщност победа на цялата наша демокрация, на цялата наша страна.

Сега да се върна специално към тези алинеи, които с общи усилия се мъчим да прехвърлим от единия край на Конституцията в другия. Аз специално съм доволен от изричното написване на такъв член, че случаите, в които е задължителна употребата на официалния език, се изброяват от закона. И такива членове всъщност вече в нашата Конституция има. Например специално в Закона за политическите партии изрично е предвидено на какъв език може да се провежда предизборната пропаганда, политическата дейност и т.н. Специално ние, спомнете си, че на третото четене добавихме една алинея, в която става дума за реда на провеждане на митинги на открито, събрания, демонстрации и т. н. Там също се препраща към един допълнителен закон. И в допълнение към казаното за Българската конституция аз отново мога да се позова на други конституции, където тези материи също се уреждат в специален закон, а не в самата конституция, така че нека всички ние приемем тази формулировка, като отхвърлим другата, другите две. За да завърша - аз мисля, че каквато и да е нашата Конституция, каквито и да са законите, по-важно е как ще се прилагат от хората, т. е. в крайна сметка от нашата добронамереност. На мен ми направи впечатление - с тези буквално две думи завършвам, - че във всяка наша формулировка, във всяка наша алинея някой от нас изхожда от презумпци-

ята, че всички жители на тази страна са престъпници и те само чакат да се възползват от този член, и то в най-ужасния за всички останали хора вид. Това може и да е така, но все пак нека поне ние като законодатели не изхождаме от тази презумпция.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Огойски, имате думата.

ПЕТКО ОГОЙСКИ: Много моля, да не се задълбочаваме в това, гледницата се очертаха. Освен това протестирам срещу това да се провъзгласява Турция за азиатска Швейцария, където всеки бивал обслужван добре. Знаем обстоятелствата, знаем накъде гледа и Турция и затова, моля, един български депутат да не допуска такова нещо. *(Частични ръкопляскания от блока на БСП.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Димитър Арнаудов.

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: Уважаемо Бюро, уважаеми госпожи и господа народни представители! Мисля, че в продължение на много месеци тези проблеми в частност или в цялост бяха обект на много дискусии. Едва ли не вече в самия край те отново се поставят, за да може да се намери тази формула, която би задоволила всички. Именно от една такава презумпция аз искам да споделя с вас някои свои разсъждения, като веднага искам да направя първото си голямоуточнение. В никакъв случай не бих искал именно в този парламент да се смята, че пледоариите по едната или по другите постановки е противопоставянето на език на език.

На второ място, в никакъв случай не бих приел обвиненията, че всяка една дискусия или позиция е опит за по-голяма демократичност или за по-малка демократичност за решаването на проблема. Аз смятам, че големият възел е доколко се познава проблемът. В този смисъл моите кратки разсъждения ще бъдат свързани с факта, че аз приемам един език и като култура, и като съзнание, и като поведение, и като всичко останало, което дава една обществена позиция в една демократична държава. Затова искам да ви създам две ситуации:

- едната ситуация - в определен момент хора, имащи на базата на принципа на самоопределението някакво самосъзнание, правят конкретно мероприятие, твърде интересно за останалите граждани на едно селище и говорейки на език, непознат за по-голямата част от това население, или казано по друг начин - не говорят на този официален език, аз най-малкото смятам, че в момента правото на един човек може да бъде използвано така, че да се нарушава правото на други хора.

Господин Сотиров, именно това е вашата формула, която търсите - формулата за интеграция. Лично аз (мога да го подкрепя, съжалявам, че ги няма депутатите на Движението за права и свободи) неколккратно съм искал сре-

ща с техния електорат, за да мога, разговаряйки на български език с тях, да разбера проблемите, които ги карат да стоят настрана от проблемите на държавата. Когато издигаме в чл. 3 тази позиция - най-малко тя е позиция на отрицанието, това е една позиция на регулация, за която вие говорите. За да може именно на един митинг или на едно събрание не да отиде една ограничена част от гражданството, а да отидат и тези, които приемат техните принципи и навици на живот и да могат да ги разберат.

Втора ситуация - ще бъдат ли разбрани българските елементи в тези селища, ако те говорят на митинг от тези хора, които имат чуждо самосъзнание? Категорично - да. Сравнявайки двете ситуации, задавам въпроса: е, къде е в случая равното право?

Няма го. Къде ще бъде елементът на една консолидираща роля за мирно уреждане на въпросите? Няма го. Ние просто се опитваме да отложим решението, а решението го няма.

Аз разбирам, че от правна гледна точка така формулираният текст, че официалният език в Републиката е българският - той звучи, че е и публичен, доколкото ме запознаха юристите, по не зная доколко тази трактовка на този текст ще може да бъде разбрана от обикновения човек долу, в тези региони, където езикът е обект на психологическо противопоставяне. Той вече се политизира в дадени ситуации и само тази изострена чувствителност довежда именно до един такъв член, който ви подсказва - вижте, всички сте граждани на тази държава, имате право да ползвате своя майчин език, имате правото да общувате с него, но бъдете така добри, когато вие говорите на места, където всеки един би искал да чуе какво искате да кажете, с какво бихте ни били интересни и ние да живеем заедно с вас - кажете го на разбираемия български език - не защото е наш, а защото просто е официален. *(Частични ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Христов поиска думата.

ХРИСТО ХРИСТОВ (БЗНС - единен): Уважаеми колеги, ще взема повод от изказването на колегата Сотиров, когото уважавам дълбоко. Казано правичката, колега Сотиров, нещата най-малко не са в хлебопродавниците. Нещата са в аршина. С различен аршин се мерят нещата, когато се обсъжда този текст. Струва ми се, че вие сте добър математик, но не сте се вгледали в печалните страни на нашата история поне през нейните последни 50 години. През тези 50 години по националния въпрос са допуснати непростими грешки, които с политическа виртуозност ние няма да можем да поправим и следващите десетилетия.

Този въпрос с езика и с неговото място в Конституцията кореспондира с

тази тема. Има и един друг въпрос, който кореспондира с тази тема - заинтересувани сили у нас - небългарски сили - се опитаха да ни внушат, да култивират у нас синдрома, че целият български народ е виновен за онова вандалско нещо, което наричаме "възродителен процес"! (*Частични ръкопляскания.*)

На мен ми се струва, че вие плащате данък, вие сте честен и чувствителен човек...

ВЛАДИМИР СОТИРОВ (*от място*): Какво общо имам аз с това? ■Що за безобразие?!

ХРИСТО ХРИСТОВ (БЗНС - единен): Аз разсъждавам върху това - на това чувство плащате данък повече, отколкото трябва и не оставате верен на едно съвсем логично, съвсем реалистично искане, което се предявява тук - да се отстои мястото на българския език в общия политически процес на демократизацията на България. Аз вярвам в тази демократизация, но тя трябва да бъде на българска земя, осъществена по законите на българската политическа логика.

Ето защо определено мисля, че нашата Конституционната комисия влага повече страст, отколкото трябва, за да намери място на този прост, ясен и нужен на Конституцията в чл. 3 текст, за да го препраща в чл. 35. (*Частични ръкопляскания.*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: По процедурен въпрос давам думата на господин Венцислав Бъчваров.

ВЕНЦИСЛАВ БЪЧВАРОВ: Дами и господа, 25 минути обсъждаме нещо, което много пъти обсъждахме. Има две предложения, много моля, да преминаем към гласуване най-напред на предложението на Конституционната комисия, след това на другото. (*Ръкопляскания.*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Стайков. Текстът, който се предлага от Конституционната комисия, беше работен много дълго и в крайна сметка се търси едно разумно и все пак цивилизовано разрешение на проблемите. Лично аз смятам, че самото положение, че българският език е официален в Република България, вече означава, че има изрично определени зони, в които неговата употреба е задължителна и че това става със закона. Но след като е необходимо това изрично да се поясни, можем да приемем предложението на Конституционната комисия за тази ал. 3 към чл. 35.

Що се отнася до предложението на господин Воденичаров, мисля, че то освен всички останали дефекти просто е достатъчно неясно, разтегливо, за да предизвика повече бъркотии и излишни етнически бъркотии, отколкото да въведе някакъв нормален човешки порядък. Защото съвсем неопределено е какво означава да не се употребява на митинги - ами хората, които присъствуват

на митинги, могат ли помежду си да говорят на друг език, а не само ораторите; на какви събрания не може да се употребява. Въобще всичко това се нуждае от различни пояснения. Текст с такава неяснота, която е взривоопасна, ние, струва ми се, нямаме право да приемаме в нашата Конституция. Защото ако приемем този текст, фактически аз съм дълбоко убеден, че нашата Конституция няма да бъде нито социалистическа, нито комунистическа, но ако приемем предложението на господин Воденичаров към чл. 3, тя ще се окаже параноическа.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата за реплика господин Шиваров.

СВЕТΟΣЛАВ ШИВАРОВ: Уважаеми колеги, аз преповтарям предложението на господин Бъчваров. Доста разговаряхме по този въпрос, всички аргументи за и против са казани, предлагам също, както господин Бъчваров предложи, да преминем към гласунане.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Все пак нека да дадем думата и на двамата последни желаещи да се изкажат. Тук има една дама, нека да и дадем думата, както и на господин Михайлов, тъй като, когато стигнем до гласуване, ще видите, че пак ще има затруднения.

Има думата Стела Бачийска.

СТЕЛА БАЧИЙСКА: Благодаря ви. Ще се постарая да бъда съвсем кратка. Вземам думата, защото съм подписала предложението на господин Воденичаров и настоявам то да бъде гласувано на това заседание на Великото Народно събрание. Защо съм го подписала и защо смятам, че е добре да влезе в текста на Конституцията? Моля, всички, които имат възражения срещу този текст, да не бързат да сложат определения на колегите, които подкрепят текста, с лека ръка като националисти или нещо от този род.

В какво се изразява смисълът на това предложение? Наистина не става въпрос за езика, на който ще говорим в магазините, в бакалниците или на улиците, или в кафенетата. В момента ние в България, колеги, говорим на различен политически език и това е съвсем естествено. Когато съществуват толкова различия в политическите ни възгледи, би трябвало да говорим на един език, на който всички да се разбираме, и този език в България е непременно българският език.

Второто ми основание е, че в България всеки гражданин може да общува с останалите граждани на всеки език, който съществува в света. Тук не става въпрос само за турски. У нас се говорят различни езици. Хора, говорещи различни езици, ще дойдат от Европа и от света в България. Но българският гражданин трябва да има правото да бъде разбираан, да ползува своя собствен бъл-

гарски език в собствената си страна.

Затова настоявам да бъде гласувано това предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Михайлов.

МИХАИЛМИХАЙЛОВ: Уважаеми колеги, аз не мога да разбера едно. Ние сме свидетели, че се провеждат конференции от регионален мащаб на страните, които говорят френски език. Там се празнува, че далени страни в даден регион говорят френски език и по този начин ръководството на Франция е щастливо и се отнася с особено предпочитание към тях. Ние сме свидетели на райони, в които се прави признание на страните, които говорят английски език. А ние в собствената си страна се страхуваме да регламентираме официалността на българския език. Ние се намираме в смешно положение, господа! Ни най-малко с това няма да поставим в неудобно положение малцинствените групи. В България те се чувствуват в пълна защитеност да говорят собствения си майчин език, те имат право да изучават езика си в определени часове в училище. Ние не пречим на никого. От факта, че чл. 3 на Конституцията казва, че официалният език е българският, се разбира, че във всички учреждения и институции на държавата всички посетители в тези учреждения могат да се обслужват на български език. Защо е необходимо толкова много да пишем текстове и наистина да внасяме напрежение в така наречените етнически и верски групи? От това се разбира ясно, че българският език е официалният, на който всички онези граждани на републиката, независимо от тяхната етническа принадлежност, за да се извият пълноценно и да направят принос като общественици и държавници, трябва да ползуват българския език.

Ето защо аз напълно подкрепям ал. 3 на чл. 35, който урежда въпроса, без да внася напрежение и смущение в душите на етническите малцинства, които са задължени да се придържат към официалността на българския език.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Предложенията са направени и ние трябва да преминем към гласуване. Едно малко обяснение защо го включваме в чл. 35, ал. 3. (*Оживление, гласове: "Стига де!"*) Една минута, изразът първоначално имаше една много остра характеристика, че законът ще посочи случаите, в които официалният език е задължителен. И ако е тази формулировката, тогава спор не може да има, че трябва да бъде в чл. 35, ал. 3. Там е материята за правата. Сега същата тази идея, казано по-деликатно, и тук господин Вълканов, е прав, че така формулирана, тя може да се отнесе и към статута на самия език.

Комисията сега предлага, макар и в по-омекотената редакция, това да бъде засега гласувано като чл. 35, една нова ал. 3. След това ще ви предложим ко-

мисия от конституционния състав, която ще изчисти други противоречия и отново ще ги докладва тук.

И един аргумент, който изглежда, трябва да се чуе по-ясно. Понякога една преходна разпоредба, която е на последната страница на Конституцията, има даже по-голямо значение, отколкото други, които са разположени в първите части на конституционен текст. Нека да бъдем добри професионалисти и в това отношение и да знаем, че няма значение къде е разположен на територията на една конституция един текст.

След това ще се подложи на гласуване и предложението на господин Воденичаров в автентичния ми вид, така както то е направено.

Господин председател, комисията предлага да се гласува нова ал. 3 на чл. 35 със следното съдържание: "Случаите, в които се използва само официалният език, се посочват в закона."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Предложението е направено, моля, гласувайте!

От общо гласували 248 : 185 - за, 47 - против, въздържали се 16. Приема се тази допълнителна ал. 3 към чл. 35.

Продължавайте, господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Предложението на господин Воденичаров. Дължа да обясня, преди малко тук се уточнявахме, че всъщност то трябва да се смята изключено от това гласуване, защото, както и преди малко се каза, може би при последното преглеждане редакционно, а не смислово на текста на цялата Конституция, ако се възприеме идеята, която се развива от един-двама депутати тук, систематичното място, на това, което гласувахме, може да се окаже наистина едно продължение на чл. 3. Ако е повече до статута на езика и по-малко до правата и задълженията на гражданите, но понеже се настоява за това гласуване, не е отеглено, господин Воденичаров, нали?

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ (от място): Не.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ето как гласи предложението: "Използването на българския език в държавните учреждения, на митинги, събрания и манифестации е задължително." Това е предложението, което се прави от господин Воденичаров и др. като една нова алинея на чл. 3, която впрочем при систематиката може да бъде това, което гласуваме досега. Това е предложението, господин председател, на групата депутати. Който го подкрепя, гласува за, който не - обратно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте и това предложение.

От 225 гласували народни представители 89 - за, против - 92, въздържали

се 54.

Това предложение не се приема.

Има думата Гиньо Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ние преминаваме по-нататък. Господа, следващият въпрос, който беше предоставен на народните представители чрез парламентарни групи, идва отново в залата. Напомням, моля ви, погледнете чл. 97, ал. 3. Въпросът, казано обобщено, е до това, когато предсрочно се прекратят пълномощията на президента. Има две възможности. Първата е тази, която сега лежи е проекта за Конституция, че неговите функции се изпълняват от вицепрезидента до произвеждането на избори за нов президент, което в първоначалния текст, трябва да бъде в срок до два месеца.

По повод на направени предложения Конституционната комисия разисква и друго предложение, което сега ще ви се предложи: "При предсрочно прекратяване на пълномощията на Президента по ал. 1 (има се предвид, чл. 97), вицепрезидентът да встъпи във функциите на президента до изтичането на редовния мандат от пет години." Кои са главно аргументите за това второ предложение.

Първо, ние приехме, че президентът и вицепрезидентът се кандидатираат и избират с обща единна листа. С други думи, те мислят в една посока и когато предсрочно се прекратят пълномощията на президента, естествено е според преобладаващата част от тези, които гласуваха в Конституционната комисия, вицепрезидентът да встъпи в неговите права до края на редовния мандат. Смята се, че ако вицепрезидентът само изпълнява президентски функции в пълнотата им до два месеца, докато се направят нови избори, понякога това може да бъде разположено във времето така, че бързите нови президентски избори да доведат до допълнително дестабилизиране на обществения живот. Смята се, че социалният, гражданският мир е повече гарантиран, когато президентската институция съдържа тази възможност за взаимозаменяемост или тази хипотеза.

Аргументите против това лежат в текста, който е пред вас, и са, че президентът всъщност е президент, а вицепрезидентът само го подпомага и при всички случаи, когато избраният президент не може повече да има своите пълномощия, тъй като те са прекратени, трябва да се премине към един сравнително бързо организиран избор. Този избор не трябва да бъде толкова бързо организиран, колкото пише сега - два месеца, и затова, ако не се приеме първото предложение, Конституционната комисия предлага срокът да бъде шест месеца.

Но ако се приеме разрешението, че при фактическо прекратяване пълно-

моцията на президента, да преминем веднага, макар в шестмесечен срок, към нови президентски избори, тогава се поставя големият въпрос: какъв е този вицепрезидент, който практически няма никакви истински определени правомощия, щом трябва в този дву- или шестмесечен срок да участва само в подготовката на едни нови избори за президент. Господа, това са мотивите. Не искам с моите думи да наклоня везните нито в едната, нито в другата посока.

Господин председател, ако няма да се излагат допълнителни аргументи, Конституционната комисия предлага следния ред на гласуване:

Първо: "При предсрочно прекратяване на пълномощията на президента по ал. 1 на чл. 97 вицепрезидентът встъпва във функциите на президент до изтичането на редовния петгодишен мандат по чл. 93, ал. 1." Ако това предложение не получи нужния брой гласове, тогава ще трябва да се гласува второто предложение. А именно: "При предсрочно прекратяване на пълномощията на президента по ал. 1 на чл. 97 неговите функции се изпълняват (тоест вицепрезидентът не встъпва в правата му, а само функциите се изпълняват) от вицепрезидента до произвеждане на избори за нов президент и вицепрезидент. Изборите в този случай се произвеждат не по-късно от шест месеца след прекратяване на пълномощията по ал. 1."

Господа, това са предложенията, които ви се представят от Конституционната комисия. Господин председател, ако подканяте народните представители кратко да вземат становище, това ще бъде достатъчно, за да преминем към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Нора Ананиева.

НОРА АНАНИЕВА: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги! Както би казал господин Ганев, група народни представители, в това число и аз, направихме предложение да се фиксира срокът, в който следва да се проведат нови президентски избори след прекратяване на мандата по едни или други причини на избрания президент.

Ние обсъждахме всички варианти в парламентарната група и изхождаме от обстоятелството, че при сега приетата логика и смисъла на тези текстове, които гласувахме, водещата фигура всъщност е президентът и изборите се провеждат за президент и вицепрезидент, но без те да са поставени при абсолютно равни условия. Самият текст, за който предлагаме допълнение, включва само понятието "заместване", а не "встъпване" във функциите. И при двата варианта заместване до отпадане на обстоятелствата за заместване или до произвеждане на нови избори, така че за нас не стоеше другата алтернатива, която сега обсъди и предложи Конституционната комисия.

● името на тази доста голяма група депутати ние поддържаме първона-

чалното си предложение да фиксираме само срока на президентските избори. Приемаме препоръката на Конституционната комисия да се удължи този срок, тъй като нашето предложение беше за два месеца. Би могло да се приеме шест месеца.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Венцислав Бъчваров.

ВЕНЦИСЛАВ БЪЧВАРОВ: Дами и господа, аз поддържам първия вариант, предложен от Конституционната комисия. Нека да определим чрез това решение статута и на президентската институция като уважавана институция в тази страна. Ние избираме един президент с определена политическа отговорност именно чрез преки избори. Даваме му определен петгодишен мандат, избираме един тандем - президент и вицепрезидент, на които се възлага да упражняват определени функции, заложи в тази Конституция. И те в целия този мандат, за който са избрани, трябва да упражняват тези свои функции. По една или друга причина, когато президентът престане да изпълнява тези функции, той се поема, както е практиката във всички други страни, където има избори за президент, се поема от вицепрезидента.

Друг е въпросът, ако ние избираме президента от Народното събрание, ако няма вицепрезидент, тогава естествено в два или шестмесечен срок да преминем към избиране на нов президент. В случая това не е необходимо. Нека да си спестим и едни извънредни избори, които не са необходими.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Нешев.

СТЕФАН НЕШЕВ: Уважаеми колеги! Излизам на трибуната малко смутен. Имам усещането, че Българската социалистическа партия пак поради някакви тънки сметчици иска да ни накара отново да бъдем обект, аз си казвам мнението, господин Дулев, и ви моля, не ме прекъсвайте. Защото аз нося своите морални отговорности защо съм в този парламент и защо правя Конституция. Ако вие станете и ми кажете, че има в друга страна такава Конституция, че вицепрезидентът след смъртта или отзоваването на президента да не може да встъпи на длъжност на президент, аз ще приема вашата теза. Но ако ще ставате за смях на целия свят само поради дребните си сметчици, защото днес президентът е от една политическа фракция, а вицепрезидентът е от друга политическа фракция, аз не приемам такава постановка. И много ви моля, да имаме отношение, че не правим Конституция за две години.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Павлов.

ЛЮБОМИР ПАВЛОВ: Дами и господа! Изправени сме пред поредната дилема, която звучи малко абсурдно в известен аспект. Вицепрезидент се избира в една институция тогава, когато той трябва да замести някого за нещо. Евро-

пейската правна система познава по-скоро другото решение - един президент няма вицепрезидент. Имате основание за прекратяване и нови избори - това е класическото положение. Но тогава, когато избираме, вицепрезидент, вие не го избирате, както аз си позволих преди час да се изразя за оръженосец на президента, а го избирате като политик с определен политически цвят. Още повече, става въпрос за това, че президентът ще бъде избран на преки избори. Става дума за това, че президентът във всеки случай ще бъде в един екип с вицепрезидента. Ние нямаме идеята президентът да бъде от една политическа сила, а вицепрезидентът от друга.

Следователно, ако стигнем до прекратяване на пълномощията на единия, политическата линия, курсът, да бъде променен, вероятно за това, защото вицепрезидентът би принадлежал на друга групировка. Такава хипотеза ние не създаваме изобщо. Следователно, питам ви - толкова ли сме богати и разточителни, че да си позволим вътре в четиригодишния или петгодишния период от време да провеждаме два или три избора, като съвсем скромно изборът за президент и вицепрезидент няма да струва по-малко от 200 млн. лв. Хайде да не уточняваме сумите, има финансов министър и той ще каже по-точно.

Страшното е другото, и то е и смешно едновременно - ние заставаме на позицията на умрелия раджа, който след своята смърт ще трябва да бъде погребан заедно със съпругата си, и тя трябва да бъде изгорена на същия огън, на който ще бъде изгорен в чест на Брама или Шива.

И така, аз ви благодаря за намесата, тя е полезна, но аз казвам - стига безумие!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Хубенов.

РОСЕН ХУБЕНОВ: Преди да изложа няколко правни съображения, преди всичко, защото в Конституционната комисия единодушно стигнахме до извода, че това не е въпрос от огромно политическо значение и в никакъв случай от него не може да стане политическа криза или да се прави политическа пропаганда.

Позволете ми, уважаеми колеги, да пожелая дълъг живот и добро здраве на нашите бъдещи президенти, за да не се изправяме реално пред хипотезата, която сега обсъждаме.

Преди да пристъпим към гласуване, искам да ви кажа, че на народното представителство се предлага да вземе решение, което е принципно различно от решението, което то е взело на второто четене. Спорът досега беше единствено въпросът, дали изобщо да има вицепрезидентска институция, или да няма. Само този въпрос. Проблемът дали вицепрезидентът по право да стане президент до момента изобщо не е поставян. И аз даже бих помолил някой от

вносителите на противното становище да изложи съображения защо в последния момент народното представителство се изправя пред тази принципно нова задача.

Искам да ви кажа, че систематичното тълкуване па текста на чл. 97, ал. 3, който гласи: "В случаите на ал. 1 функциите на президента се изпълняват от вицепрезидента до отпадане на основанията за заместване или до избиране на нов президент", на чл. 92, ал. 2, която изрично казва, че: "Президентът се подпомага в своята дейност от вицепрезидент" и ал. 4 на чл. 97, според която "При невъзможност на вицепрезидента да замести президента, неговите функции се изпълняват от председателя на Народното събрание" ясно очертават смисъла и логиката, които ние сме вложили при второто гласуване в тези текстове. Вицепрезидентът е само заместник на президента и нищо повече.

Аз ви обърнах внимание при гласуването за начина, по който се избират президентът и вицепрезидентът - с една листа, именно за да се избегне сега аргументът, че щом като те се избират с една листа, вицепрезидентът по право става президент. Вицепрезидентът се избира с една листа и аз гласувах с убеждение, както и моите колеги, за това процедурното предложение, за да може в президентството държавният глава, независимо от това, че временно може вицепрезидентът да замести президента да се провежда една последователна и еднаква политика, за да не се внесе дестабилизация във висшето ръководство на изпълнителната власт, но нищо повече.

И затова аз приканвам уважаемото народно представителство да гласува против първото предложение, внесено от господин Гиньо Ганев и други колеги, като подкрепи второто предложение, а нашите представители в Конституционната комисия внесоха идеята, за да няма дестабилизация при някакво принудително прекратяване на пълномощията на президента, срокът, в който да се проведат изборите, да бъде шестмесечен, а не двумесечен.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: За реплика има думата господин Обретенов.

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Само две думи, дами и господа! Прекалено усложнихме един сравнително несложен въпрос. Аз предлагам да гласуваме за по-просто разрешение, което означава заместване или встъпване в длъжност във функциите на президента. Излишно е да дискутираме по един прост въпрос.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Процедурно предложение от госпожа Нора Ананиева.

НОРА АНАНИЕВА: Колеги, до датата и часа, в който ние трябваше да направим своите предложения, беше внесено само предложението за това допълнение в какъв срок да се произведат изборите. Аз от името на групата колеги

оттеглям това предложение. Друго предложение не е внасяно. Така че с това, моля, и Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България да не внася допълнителни предложения и да остане действащият текст така, както е гласуван на второ четене. *(Ръкопляскания в залата.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата за реплика има господин Шишков.

ГРИГОР ШИШКОВ: Госпожи и господа! Аз очаквах, че госпожа Ананиева и господин Хубенов ще станат и направят едно наистина аргументирано изказване по отношение на тази процедура за заместник. Обаче се оказа, че аргументацията изобщо ми се струва, че много малко хора от нас я разбраха. Аз разбирам, че някои от вас се смеят, но искам да задам само един въпрос. Какво направихме стабилна държава в крайна сметка? И президент, и вицепрезидент, и министър-председател, и председател на събранието, и един куп заместник-председатели на събранието, и един куп съдилища... Отрупахме нашата държава, а има толкова големи държави в света, които слава богу нямат министър-председател и цял друг куп институции, които ние сложихме в Конституцията. *(Смях в залата.)* И така, искам да ви кажа следното нещо. Сигурен съм, че една от първите поправки, които ще направи следващото Народно събрание, да изправи това, за което в момента спорим. Защо да не може един вицепрезидент да замести като президент в останалия срок? Защо да не може? И в края на краищата не е ли логично той да го замести до края на мандата, след което да се направят редовните избори! Мисля, че има достатъчно примери в света за това нещо. Аз останах изненадан от тази разточителност, която си позволяваме в системите на управление на страната. Мисля, че нашата страна няма нужда от такава разточителност и трябва да опростим системата.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има процедурно предложение и аз бих желал комисията да вземе отношение дали и как ще гласуваме?

Има думата Васил Палакаркин.

ВАСИЛ ПАЛАКАРКИН: Госпожи и господа народни представители! Миналата седмица гласувахме един член от Конституцията, който гласи и дава възможност президентът и вицепрезидентът да са ведна листа, т.е. от една партия. Така че, колкото се гласува за президента, толкова и за вицепрезидента. Простото, логично решение, ако президентът не е в състояние да изпълнява задълженията си, да бъде заместен до края на мандата от вицепрезидента. Защо вие приехте една крилата фраза на един наш колега "избори до дупка"! Представете си, че се случат такива ситуации, при които ние непрекъснато правим "избори до дупка". Простите решения в живота са добри.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Бойко Костов моля ви се, по ре-

да. Щом вървим по реда, давам по реда. Или Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България да вземе отношение, или продължавам да давам думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ (от място): Господин Стайнов ще се изкаже от името на комисията.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Бойко Костов беше на ред. Добре, Стайков има думата.

ПЕТЪР СТАЙКОВ: Искам с две думи да обясна защо се стигна до това предложение. Действително не беше внесен такъв текст, но след като беше прието предложение за това, че президентът и вицепрезидентът се избират в една листа, което е едно безспорно, напълно нормално и добро предложение, то естествено Конституционната комисия разви логиката на това предложение, като ние се опитахме да намерим неговия смисъл именно в опростяване на процедурата за избора на президент и също така на условия за по-голяма стабилност в страната. Защото знаете, че в нашите условия най-лесно е сега да се охули президентът и да бъде заставен той да си подаде оставката, като всяка една политическа сила може да потърси определени дивиденди в това. А ако се знае, че вицепрезидентът, който изповядва същата политическа позиция ще поеме неговия пост, то тогава тези амбиции за дискредитиране и отстраняване на президента, ще бъдат по-малки. Именно това бяха съображенията на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България, когато ние се решихме да внесем и това предложение. И аз мисля, че независимо от формалния характер на възражението, че то не е внесено, то трябва да се обсъди. Случва се, пропускат се някои неща, както аз преди известно време предложих и въпроса за клетвата. Това са пропуски, които мисля, че не бива да ги взимаме фатално, а наистина да ги обсъдим и да гласуваме. И аз смятам, че с оглед на една действителна стабилност в страната е нормално ние да приемем именно този вариант.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Процедурно предложение за прекъсване на изказванията не е направено. Има предложение за изказване: Бойко Костов, Иван Глушков, Михайлов, Обретенов. Няма предложение, моля ви се. (*Шум в залата.*)

БОЙКО КОСТОВ: Господа, моля ви се за малко внимание. Изказвам свое лично мнение. Господин Хубенов беше прав, че на второ четене ние приехме начин да се избира вицепрезидент. Но на трето четене, когато гласувахме чл. 94, ние направихме добавката, че вицепрезидентът се избира в един тандем с президента. При това положение аз изцяло поддържам изказването на господин Петър Стайков. Аз смятам, че то е разумно предложение. Във всеки слу-

чай вие не бива да политизираме текущия момент, да смятаме, че тази личност е президент и онази вицепрезидент. Това е. Лично аз ще гласувам за предложението вицепрезидентът да поеме изцяло функциите на президента, когато последният напуска. (*Ръкопляскания в залата.*)

НОРА АНАНИЕВА (*от място*): Няма внесено такова предложение.

ПЕТЪР БЕРОН: Аз ще гласувам за това предложение. Има внесено, госпожа Ананиева, от Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България, която го е приела с мнозинство. То е внесено с оглед да се приведе в съответствие с досегашните изменения, които направихме в предишните параграфи. Смятам да предлага да прекратим изказванията и да гласуваме именно за това предложение, което е доста разумно. Американците не са по-глупави от нас.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господа, има още 5 души. Има процедурно предложение за прекратяване на изказванията.

ВАСИЛ ПАЛЪКАРКИН (*от място*): Поддържам предложението на Петър Берон.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Права обратна на това предложение - процедурното. Дискусията да продължи, за да няма чувство, че не са изчерпани аргументите.

РЕПЪИКИ ОТ ЗАЛАТА: Да се гласува предложението.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласуваме процедурното предложение. В края на краищата достатъчно дадохме за изказвания. Гласува се процедурното предложение за прекъсване на дискусията.

Издадени са се 9 души досега.

Гласуваме за прекратяване на разискванията. Моля, гласувайте, господа!

Резултатът: от общо гласували 232 депутати - 205 са гласували за, 24 - против, и 3 въздържали се.

Има думата председателят на комисията да предложи реда на гласуване и да формулира още веднъж предложението.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, първо, становището поне на ръководството на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България, защо тази комисия трудно се събира в тази зала и то така спонтанно. Оттеглянето на първоначалното предложение, което направи госпожа Ананиева, не отнема нито възможността, нито правото на парламента да разисква и хипотезата, която се лансира тук от Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България по изразени няколко пъти вече съображения. Гласуването на чл. 94 за единното, или избирането на президент и вицепрезидент в обща листа, наведе Комисията за изработване на проект

за Конституция на Република България на задължението тя по своя инициатива да развие тази идея и стигна до това предложение, което ви предложи със своето мнозинство, така че резон - да се гласува и предложението на тази комисия, сток.

Сега обаче, преди малко, нещата понякога узряват спонтанно, и реди малко се подсказа една идея, която трябва да имате предвид. С това, че госпожа Ананиева оттегли предложението изборите да бъдат в двумесечен срок, тогава и ако това е валидно без да се гласува становището на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България като първо предложение, тогава остава ал. 3 в стария и вид. Аз ще ви я прочета: "В случаите на ал. 1 (т.е. в случаите, когато се прекратят пълномощията на президента) функциите на президента се изпълняват от вицепрезидента до отпадане на основанията", ако едното основание е грип или "до избирането на нов президент". Новият президент ще се избира след пет години, така че до същата идея може да се достигне по този начин. (*Неодобрителни гласове от залата.*) Тогава няма да има основание да гласуваме и онова предложение на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България.

ЯНАКИ СТОИЛОВ (*от място*): По този начин заобикаляме въпроса!

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Никой, господин Стоилов, не заобикаля въпроса. Ето, вижте ал. 3 - тя е пред вас. Оттеглено е предложението на госпожа Ананиева. Вицепрезидентът не се казва, че изпълнява длъжност, а се казва, че функциите на президента, и то изцяло.

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Още веднъж да се прочете текстът!

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Чета: "В случаите на ал. 1, (т.е. когато пълномощията на президента се прекратяват предсрочно - подаване на оставка, трайна невъзможност, по условие на чл. 103 или смърт) функциите на президента се изпълняват от вицепрезидента до отпадане на основанията за заместване, ако те са повременни или до избирането на нов президент. Новият президент по мандат се избира след пет години или в рамките на общия мандат." При това тълкуване, ако то се споделя, то няма как да бъде - няма нужда да гласуваме другото предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Добре. Господин Първанов поиска думата.

ИВАН ПЪРВАНОВ: Госпожи и господа, не мога да споделя даденото тълкуване от господин Ганев, защото ако вие се справите с ал. 3 на чл. 97, ще видите там един аргумент против съображенията, които се изложиха от него. Чета ви: "В случаите на ал. 2 функциите на президента..."

Ал. 4: "При невъзможност на вицепрезидента да замества президента фун-

кциите се изпълняват от председателя на Народното събрание."

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Разбира се.

ИВАН ПЪРВАНОВ: И сега аз искам да ви попитам в такъв случай без наличие на правомощие възможно ли е да се замества?

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ще ви отговоря. Даже ако беше изрично прието предложението на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България, че встъпва в правата и с другите изрази, защо да не се избира нов президент, чуйте ме - не се избира нов вицепрезидент. Вицепрезидентът става фактически и юридически президент и ако на него му се случат основания по ал. 1 той да не може да ги изпълнява - пак се прилага тази ал. 4 - председателят на Народното събрание, но вече само за произвеждане на нови избори, както е казано. С други думи, това не пречи на толкова коректното тълкуване на текста.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Димитров, ако може да го обясните това на самата комисия. Ако може гласно.

КАЛИН ДИМИТРОВ: Само едно пояснение, много моля. Добре, в нашата Конституция и в проекта, който приемаме, няма фиксиран срок при прекратяване пълномощията на президент, вицепрезидент и приемаме - председателят на Народното събрание. Защото ние в чл. 93, ал. 5 сме записали: "Избор за президент се произвежда не по-рано от три месеца и не по-късно от два месеца от изтичане на срока на пълномощията", прекратяване на пълномощията - този член въобще не третира. При това положение оставяме председателят на Великото Народно събрание примерно 4 години да бъде и президент на републиката.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не е така. Той провежда само избора. Никъде по света няма такава неща.

Янаки Стоилов има думата, за да дообясни. Дайте да приключваме вече.

ЯНАКИ СТОИЛОВ: Полезността понякога на повтарящата се дискусия е, че тя открива и трудно забележимите пропуски. Погледнете, ако обичате, чл. 97, ал. 1. В нея се казва: "Пълномощията на президента се прекратяват предсрочно." И след като тези пълномощия са прекратени по силата на едно от тези обстоятелства, как е възможно по-нататък в ал. 3 да се позоваваме на ал. 1 и да казваме: "В случаите на ал. 1 функциите на президентна се изпълняват от вицепрезидента до отпадане на основанията за заместване." Тук не може да има заместване, тъй като президентът е престанал да бъде такъв, следователно вицепрезидентът или изпълнява функциите на президент, или той самият встъпва в длъжността на президент и ако това е така, нека да го изразим достатъчно ясно, защото дори и в тази редакция ал. 3 не е точна.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ами щом няма фактическа хипотеза, при която при ал. 1 могат да отпаднат основанията, понеже са били временни, трябва това да изчистим от текста и то да бъде редакционно. Щом всичките хипотези на ал. 1, господин Стоилов, са смърт - т.е. трайно основания, тогава ще останат много по-спокойна втората част на текста, но това е вече редакционно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Павлов, имате думата.

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ: Искам да ви обърна внимание на още една подробност, която досега не разисквахме. Ще имате ли търпение да слушате? Става дума за това, че когато няма нито президент, нито вицепрезидент, функциите се поемат от председателя на Народното събрание и отбележете - никъде не става дума, че той провежда веднага или в някакъв срок изборите, ерго - той изпълнява тези функции до края на мандата, а щом е до края на мандата - ще отговорим на онзи въпрос, на който не можем да си отговорим два часа вече. А именно, че след като престане президентът да изпълнява своите функции, в неговите функции встъпва изцяло вицепрезидентът и той става президент до края на мандата му, до края на прекратения мандат на президента. С други думи, ако ние неточно сме изразили тези неща в предложения конституционен текст, Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България би могла отредактира правилно текста, но замисълът е този и като че ли много барут изхабахме за нещо, което не е точно така, както досега го схващаме. Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Давам думата на господин Гиньо Ганев за отредактиране на алинеята.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Проблемът, който всъщност стои, е във връзка с ал. 4, която съвсем ясно сочи, че председателят на парламента не е нито президент, нито вицепрезидент. Може би там, както се каза тук, трябва да има един срок за тези избори. Дайте възможност на Конституционната комисия, ако искате още по-прецизно, то веднага може да стане. Всички имаме ясното разбиране, че председателят на Народното събрание е съвсем временно изпълняващ, той не може да съвместява двете длъжности. И аз бих казал, че именно тук трябва да се сложи двумесечен срок за организиране на изборите.

С други думи, господин председател, ал. 4 на чл. 98: "При невъзможност на вицепрезидента да замести президента функциите се изпълняват от председателя на Народното събрание до произвеждането на нови избори за президент и вицепрезидент в двумесечен срок."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, да се гласува направеното предложение за допълнение към ал. 4 на чл. 98.

От 223 - гласували за 212, против - 6, въздържали се 5. Текстът на ал. 4 на

чл. 98 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: От името на ръководството на комисията уточнявам, че редакционната група от състава на тази комисия, която ще трябва да прегледа целия проект, тя няма да има повече права, отколкото правилникът и дава, ще трябва още веднъж да види в ал. 3, която приемаме такава, каквата е, отпадането на основанията за заместването. Да падне "щом няма таква временни основания".

Ако искате, още сега да го гласуваме? (*Одобрителни гласове.*)

И така, в ал. 3 думите "отпадане на основанията за заместване или до" се предлага от Конституционната комисия да паднат. Моля, да гласувате това предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте, господа!

От 227 гласували за - 218, против 3, въздържали се 6. Приема се и тази редакционна поправка за отпадане на част от ал. 3 на чл. 97.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, имаме да се занимаем с гъва. Предложението е това да стане утре в следобедното заседание. Има още да се предложи прецизираният преамбул, който е гласуван по принцип, но може би това ще стане заедно с предложението, което ще ви направя сега.

Разбира се, така както гласуваме, правният израз е не "изпълнява функции", а трябва да бъде "встъпване в правата". Но това е чисто редакционна работа с волята, която изразихте тук.

Конституционната комисия ви предлага, след като заседанието ще бъде утре следобед, то вероятно освен това малко конституционно довършване ще има и друга точка, може би бюджетът, но Конституционната комисия ви предлага да се съгласите да бъде излъчена една група из нейния състав и други депутати, които още отутре сутринта от 9,30 ще седнат и ще преминат целия текст в редакционно отношение. Ако тази група се натъкне на очевидни противоречия поради начина, по който се гласува, не небрежен, така се правят и закони, тя да има право тук да предложи след консултация с цялата Конституционна комисия един доклад, за да може по този начин, едва тогава да смятаме, че сме приключили с третото четене на конституционния проект.

Предлагат се: Гиньо Ганев, Любен Корнезов, Николай Павлов, Янаки Стоилов, Велко Вълканов, Петър Обретенев, Светослав Шиваров, Иван Първанов и заедно с тях Валери Петров, Георги Константинов, Георги Мишев, Атанас Мочуров, Кольо Георгиев, Марко Ганчев, Георги Стойков, Стойчо Стойчев и Руденко Йорданов.

Тази втора група, писателската, беше приета от парламента по-рано. Тя трябва да работи заедно с тези конституционалисти сега, за да можем да пред-

ложим един подходящ по-окончателен текст.

Няма съмнение, че тази група ще привлече тези експерти, които намери за добре, но отговорност пред вас и пред парламента ще носи тя.

Моля, господин председател, който приема състава на тази комисия с тези редакционни задачи, въз основа на доклада на която ще бъде сметнато за приключено третото четене, да гласува в подкрепа на това.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте състава на комисията.

От 201 гласували - за 198, против 3, въздържали се няма. Комисията е утвърдена. Да им пожелаем приятна работа!

Закривам заседанието. *(Звъни.)*

(Закрито в 20 ч. и 50 м.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Николай Тодоров